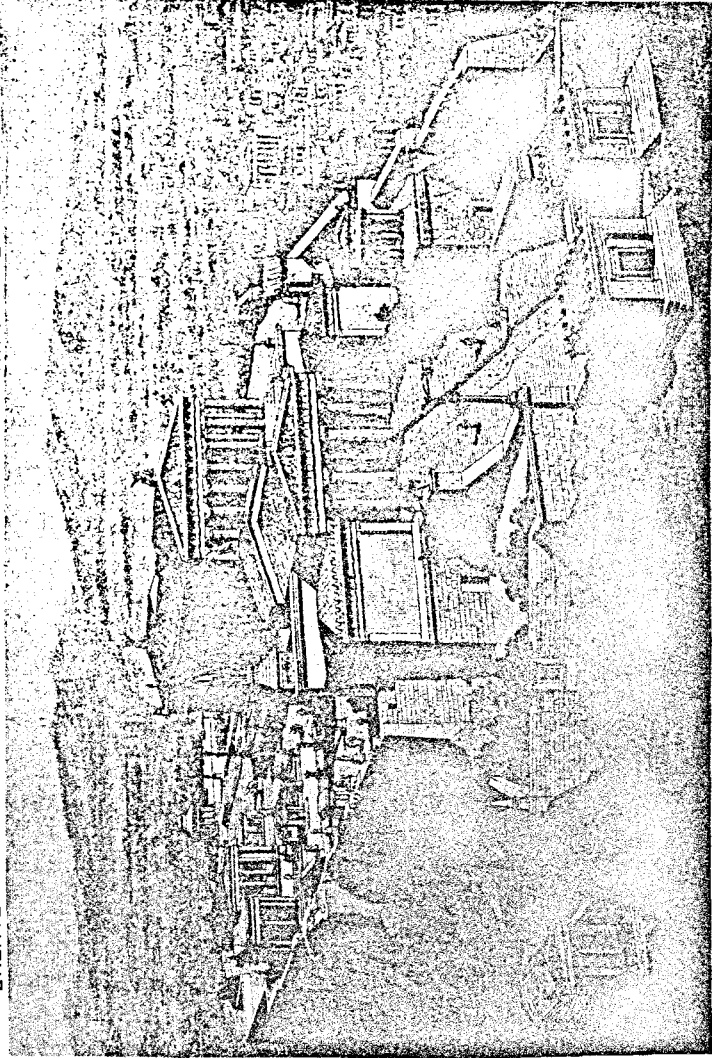

ATENSKA AKROPOLA

Remek-djelo grčke arhitekture nastalo je tokom V st. pr. n. e. na temeljima starijih građevina srušenih u ratu s Perzijancima (480/

479. g. pr. n. e.). Na Periklovu inicijativu, a savezničkim novcem prenesenim s Dela, zidaju se na akropoli reprezentativne građevine koje pretvaraju akropolu iz drevne utvrde u simbolično sjedište atenske zaštitnice, božice Atene. Od 447. do 438. grade Iktin i Kalikrat *Partenon*, najljepši grčki hram, Mnesiklo počinje 437. izgradnju *Propileja*, grade se *Erehtejon*, hram *Mike Apteros*, trijemovi i sporedne zgrade. Sredinom V st. pr. n. e. postavljen je na akropoli Fidijin kip *Atene Promahos*, a Fidija sa suradnicima zaodijeva akropolu mnoštvom kipova i reljefa, većinom remek-djelima ovog najznačajnijeg kipara antike: *Atena Parthenos*, *Panatejska povorka* i dr. 1687. g. metačko bombardiranje turskih jedinica utvrđenih na akropoli izazvalo je eksploziju skladišta baruta smještena u Partenonu pri čemu je akropola razorena. Lord Elgin, britanski konzul u Ateni, završava krajem 18. st. devastaciju akropole skidanjem i odvoženjem brojnih plastičnih ukrasa u London gdje se čuvaju i danas. Ostaci umjetničkih djela nadenih na akropoli nalaze se danas u Muzeju Akropole.

EREHTEJON ATENA PROMAHOS PARTENON PROPILEJI HRAM NIKE APTEROS

REHLENDEROVA REKONSTRUKCIJA AKROPOLE

LESION K K

ANTIČKI HISTORIOGRAFI II E - Z

E

EFEMERIDE. Službeni ratni i državni dnevnik Aleksandra Velikog što ga je organizirao i vodio Eumen (v.). Efemeride su predstavljale zamjenu za državni arhiv, a ujedno je trebalo da služe kao građa kasnijim historiografskim obradama Aleksandrove epohe. Njima su se koristili mnogi autori Aleksandrovih životopisa. Sačuvani su oskudni autentični fragmenti.

① *Dnevnik* (Ἐφημερίδες)

EFIP iz Olinta (Ἐφιππος), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, sudionik Aleksandrova pohoda. Navodi se kao autor spisa o Aleksandrovoj smrti.

① *O smrti (pokopu) Aleksandra i Hefestiona* (Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Ἡφαιστῖωνος τελευτῆς ἰταφῆς/)

EFOR (Ἐφορος), 4. st. Grčki povjesničar iz Kime (Mala Azija). O njegovu se životu gotovo ništa ne zna. Povezuju ga (možda zbog karakteristika stila) s govornikom Isokratom, kao njegovim učiteljem. E. je prvi autor svjetske povijesti koju je izložio u svom djelu u 30 knjiga. Odbacivši mitsku povijest započinje dorskom seobom, a završava Filipom Makedonskim. Djelo je dovršio i obja-

vio E. sin Demofil (v.). U knjigama 1-3. bila je izložena najstarija grčka povijest, knjige 4. i 5. zemljopisni su pregled poznatog svijeta, knjige 6-10. opisuju događaje do perzijskih ratova, 11-20. događaje do početka spartanske hegemonije, knjige 21-25. do početka tebanske hegemonije, a ostale su knjige prikazivale suvremenu povijest. Kao izvor poslužili su E. stariji logografi, atidografi, lokalni povjesni izvori, te povjesničari (od Helanika, do Tukidida i Herodota). No ipak, njegova *Povijest* nije kritička, a u djelu se osjećala snažna retorička crta. No i pored svojih nedostataka (posebno u odnosu prema starijim djelima) E. povijest jedno je od najpopularnijih historiografskih djela antike koje je poslužilo kao izvor velikom broju autora, a citiraju ga Teopomp, Diodor Sicilski, Strabon i dr. E. se bavio i retoričkim studijama, a od njegovih su retoričkih djela sačuvani fragmenti.

① *Povijest* (Ἱστορίαι), *Domovinska povijest* (Ἐπιχώριος), *O stilu* (Περὶ λέξεως), *O pronalascima* (Περὶ εὐρημάτων)

ELIJE, Junije Kordo (Aelius Iunius Cordus), 3. st. Rimski povjesničar, autor pregleda biografija rimskih careva koje je sastavio po

uzoru na Svetonija i Marija Maksima, a poslužile su kao jedan od izvora zbirke *Historia Augusta*. U E. djelu biografija je kao književna vrsta dosegla svoju najnižu točku pretvarajući se u zbirku neprovjerenih vijesti, tračeva, indiskrecija i ogovaranja. Sačuvani fragmenti potječu iz biografija careva Klau-dija Albina, oba Maksimina, Gordijana, Maksima i Balbina. I stil mu je bio predmetom kritike.

● fragmenti biografija

ELIJE, Lampridije (Aelius Lampridius), 4. st. Rimski retor i povjesničar čije biografije (od Makrina do Aleksandra, Gordijana, Aurelijana, Tacita i Proba) obuhvaća zbirka *Historia Augusta*. Novija istraživanja dovode ovog autora u sumnju.

● *Carska povijest (Historia Augusta)*

ELIJE Spartijan (Aelius Spartianus), 4. st. Rimski povjesničar čije su biografije uključene u zbirku *Historia Augusta*. Novija istraživanja dovode ovog autora u sumnju.

● *Carska povijest (Historia Augusta)*

ELIJE Tuberon, Kvint (Quintus Aelius Tubero), 1. st. pr.n.e. Rimski političar, pravnik i povjesničar. U svom opsežnom djelu *Povijest* (u 14 knjiga) upotrijebio je, vjerojatno, građu što ju je skupio njegov otac Lucije Elije Tuberon. Djelo je obuhvaćalo razdoblje od najstarije rimske povijesti do piščeva doba. Pri sastavljanju djela služio se i dokumentima državnog arhiva. Iz njega su građu crpili Livije i Dionizije iz Halikarnasa.

● *Povijest (Historiae)*

EMILIJE Skauro, Marko (Marcus Aemilius Scaurus), od 163/2-89/8. pr.n.e. Rimski optimatski političar, govornik i historičar, konzul 115. Kao sudionik rata s Jugurtom upleten u skandalozne događaje vezane uz taj rat za što ga Salustije oštro napada. Kao svoju obranu napisao je autobiografsko djelo (u 3 knjige). Proslavio se i kao govornik.

● *O svom životu (De vita sua)*

EMILIJE Sura (Aemilius Sura), 2. st. pr.n.e.

Rimski povjesničar poznat iz jedne napomene u tekstu Veleja Paterkula kao autor djela o povijesti svijeta u kojoj je obradio redom pet svjetskih carstava: Asirce, Medane, Perzijance, Makedonce i Rimljane. Rimsko svjetska vladavina započinje, prema E., 190. g. pr.n.e. poslije rimske pobjede nad Antiohom III kod Magnezije.

○ nepoznato

EMPIL (Ἐμπυλος), 1. st. pr.n.e. Grčki retor porijeklom s Roda, živio u Rimu u kući Marka Junija Bruta. Autor jednog pamfleta o Cezarovoj smrti. Spominje ga Plutarh.

○ *Brut (Brutus)*

ERATOSTEN (Ἐρατοσθένης), 2. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, autor *Povijesti Galačana* (u 7 knjiga).

● *Povijest Galačana (Γαλατικά)*

EUAGRIJE Skolastik (Εὐάγριος), 6. st. Grčki kršćanski povjesničar i advokat iz Epifanije (Sirija). Autor jedne crkvene povijesti u 6 knjiga koja se nastavlja na prethodne crkvene povjesničare. Opisuje razdoblje od 431. do 593. godine.

● *Crkvena povijest (Ἐκκλησιαστική ιστορία)*

EUOKS s Roda (Εὐδοξος), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, autor *Povijesti* u 9 knjiga u koju su bili uključeni i opisi putovanja s djelomično izmišljenim sadržajem.

● *Povijest (Ἱστορίαι)*

EUFANT (Εὐφάντος), 4. st. pr.n.e. Grčki filozof i povjesničar, porijeklom iz Olinta. Učitelj kralja Antigona Gonata. Autor jedne suvremene povijesti (razdoblje Aleksandrovih nasljednika) u 4 knjige.

● *Povijest (Ἱστορίαι)*

EUGEON (Εὐγέων)(Euagon ?), 5. st. pr.n.e. (?). Grčki povjesničar porijeklom sa Sama. Autor jedne povijesti svoje domovine.

● *Povijest Sama (Ἱστορία Σαμίων)*

EUMEN (Εὐμένης), 4. st. pr.n.e. Grčki poli-

tičar porijeklom iz Kardije, sin povjesničara Hijeronima. Šef državne uprave Filipa Makedonskog i Aleksandra Velikog i organizator i voditelj Efemerida (v.). U borbi nasljednika Aleksandrovih igrao je značajnu ulogu koju opisuju Nepot i Plutarh.

● *Dnevnik (Ἐφημερίδες)*

EUNAPIJE (Εὐνάπιος), oko 345-420. g. Grčki novoplatonički filozof i retor porijeklom iz Sarda. Studirao je u Ateni, a veći dio života proveo u Maloj aziji. Bio je žestok protivnik kršćanstva. Autor većeg broja djela, djelomično sačuvanih. Fragmentarno sačuvano povijesno djelo prikazuje razdoblje 270-404. g., a nastavak je Deksipove (v.) *Kronike*. Djelo je obilježeno simpatijama E. za cara Julijana. Izvatke je sačuvao Fotije. Potpuno je sačuvano djelo *Život sofista* pisano u tradiciji filozofske biografije u kojoj se ugleda na Filostrata (v.). Obuhvatio je životopise Plotina, Porfirija, Jambliha i drugih filozofa.

● *Životopisi sofista (Βίοι σοφιστῶν)*

● *Povijesne uspomene (Ἱστορικά ὑπομνήματα)*

EUPOLEM (Εὐπόλεμος), 2. st. pr.n.e. Grčki povjesničar židovskog porijekla, autor povijesti židovskih kraljeva od kojeg su sačuvani odlomci.

● *O kraljevima Judeje (Περὶ τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ βασιλέων)*

EUSEBIJE (Εὐσέβιος), 3/4. st. Grčki historičar, autor povijesti rimskih careva od Augusta do Kara. Pisao jonskim dijalektom. Možda je i autor jedne zbirke moralističkih poslovića.

● fragmenti historiografskog djela

EUSEBIJE iz Cezareje (Εὐσέβιος), 4. st. Grčki crkveni povjesničar rodom iz Cezareje u Palestini. 313. g. biskup palestinske Cezareje. Autor više teoloških i historiografskih djela po kojima je dobio naziv "otac crkvene povijesti". Najpoznatije mu je djelo *Crkvena povijest* koja je sezala do godine 323. Oko 400. prevedeno je ovo djelo na latinski (prevodilac je Rufin iz Akvileje) i prošireno do

395. g. Postoje i sirijski i armenski prijevodi. Opsežnije djelo *Kronika* bilo je obrađeno u dva dijela, od kojih je drugi bio izrađen u obliku sinkronističkih tablica s usporednim podacima iz kaldejske, asirske, hebrejske, egipatske, grčke i rimske povijesti. Ovo E. djelo osnovica je našeg poznavanja antičke kronologije. Sačuvani su fragmenti. Na latinski ju je preveo Hijeronim, a postoji i armenski prijevod. Sezala je od Abrahama do Konstantina. O ovom je caru E. napisao i životopis u enkomijastičkom tonu.

● *Crkvena povijest (Ἐκκλησιαστική ιστορία)*

● *Kronika (Χρονικοί κανόνες), O životu blaženog Konstantina (Εἰς τὸν βίον τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου βασιλέως)*

EUSTATIJE iz Epifanija (Εὐστάθιος), 6. st. Grčki povjesničar iz Epifanija (Sirija), autor sažete svjetske povijesti koja seže od Enejina bijega iz Troje do bizantskog cara Anastazija (503. g.).

● *Sažetak kronike (Χρονική ἐπιτομή)*

EUSTOHIJE (Εὐστόχιος), 4. st. Grčki sofist i povjesničar iz Kapadokije od čijeg su povijesnog djela sačuvani fragmenti.

● *Povijest cara Konstansa (Τὰ κατὰ Κωνσταντα τὸν βασιλέα)*

○ *Najstarija povijest Kapadokije (Ἀρχαιολογία Καπαδοκίας)*

EUTIHIAN (Εὐτυχιανός), 4. st. Rimski oficir i povjesničar. Sačuvani su fragmenti njegova opisa ratnog pohoda cara Julijana u Perziji (363) u kojem je i sam sudjelovao.

● fragmenti historiografskog djela

EUTROPIJE (Eutropius), 4. st. Rimski povjesničar i državni činovnik, povjerljiv čovjek cara Valensa kojem je posvetio svoje djelo, sažet pregled rimske povijesti u 10 knjiga. Knjige 1-6. opisuju razdoblje republike, a 7-10. razdoblje carstva. E. zanimaju ponajviše ratni događaji i najkarakterističniji događaji političke povijesti. Povijesne ličnosti ocrtane su u nekoliko karakterističnih crta, a carevi su oslikani svojim najznačajnijim ratnim djelima. Djelo je ubrzo, zbog svoje

popularnosti, prevedeno na grčki, a postalo je osnova za mnoga kasnija dopunjavanja i proširivanja, te oponašanja. U srednjem je vijeku bilo jedno od najpopularnijih antičkih djela.

● *Sažetak povijesti od osnutka Rima (Breviarium ab urbe condita)*

F

FABIJE Rustik (Fabius Rusticus), 1. st. Rimski historičar kojeg hvali Tacit. Autor jednog povijesnog prikaza razdoblja careva Klaudija i Nerona. Spominje se i kao autor jednog opisa Britanije.

● fragmenti historiografskog djela

FABIJE PIKTOR, Kvint (Quintus Fabius Pictor), kraj 3. st. pr.n.e. Rimski političar i povjesničar. Sudionik drugog punskog rata i jedan od rimskih poslanika upućenih u Delfe. Prvi Rimljanin koji je napisao rimsku povijest. Svoje je djelo napisao grčkim jezikom želeći se suprotstaviti proturimskom stavu grčkog svijeta. Njegova je povijest sezala od osnutka grada Rima (po njegovu brojanju 747. g. pr.n.e.) do drugog punskog rata. Iako je od originala sačuvano vrlo malo odlomaka, sadržaj i struktura djela donekle su nam poznati. Latinski pisani *Anali* (u 2 knjige) možda su prijevod F. povijesti na latinski. Kao autor ovih *Anala* spominje se Servije Fabije Piktora.

● fragmenti historiografskog djela

○ *Anali (Annales)*

FANIJE, Gaj¹ (Gaius Fannius), 2. st. Rimski političar, historičar i govornik, učenik filozofa Panetija. Konzul 122. g. pr.n.e., protivnik Gaja Grakha. Autor pregleda rimske povijesti koji je sezao do njegova vremena i u kojem je opširno opisao unutrašnje borbe u Rimu. Djelo su hvalili zbog istinoljubivosti.

● *Anali (Annales)*

FANIJE, Gaj² (Gaius Fannius), 1/2. st. Rimski advokat i biograf, prijatelj Plinija Mlađeg. Autor životopisa Neronovih žrtava.

Za života dovršio je tri knjige.

○ nepoznato

FANODEM (Φανόδημος), 4. st. pr.n.e. Grčki političar i povjesničar, porijeklom iz Atene, gdje je igrao istaknutu ulogu između 346. i 328. godine pr.n.e. Zanimao se za povijesne događaje i mitologiju, te pitanja vjerskog prava. Autor je jedne *Atičke povijesti* (u 9 knjiga), te *Povijesti otoka Ika*.

● *Povijest Atike (Ἀττικὴς, Povijest otoka Ika (Ἰκιακὰ)*

FASTI (od lat. *dies fasti* "sudbeni dani"), naziv za kalendar i za posebne liste svećenika i magistrata biranih na određeno vrijeme. Tako su ustanovljeni *Fasti sacerdotales* (lista svećenika i svećeničkih kolegija), *Fasti consulares* (liste visokih magistrata osobito konzula), koji počinju s god. 508. pr.n.e. (ustanovljenje republike) i sežu do god. 13. n.e., *Fasti triumphales* (popisi trijumfa, počinju Romulovim trijumfom i sežu do 19. pr.n.e.), te *Tabulae censoriae, Tabulae publicae* i dr. Od konzularskih i svećeničkih fasta, dodavanjem uz oznake godine najvažnijih događaja, nastali su *Annales maximi* - najstariji izvor rimske povijesti. Prvotno su popisi bili postavljeni na kući vrhovnog svećenika na Forumu i u više navrata su obnavljani, odnosno rekonstruirani. Najznačajniju obnovu doživjeli su za Augusta kad su ponovo pregledani, dopunjeni i uređeni, te na mramorne ploče urezani i izloženi na Forumu. Od ovih se lista našlo dosta ostataka, ne samo u Rimu, već i u ostalim gradovima.

● *Listine (Fasti)*

FAVORIN (Favorinus), 2. st. Grčki pisac, filozof i retor vrlo zanimljiva životopisa, - (od prijatelja carevâ do prognanika), vjerojatno eunuh, porijeklom iz Arleate. Učenik Diona iz Pruse i učitelj Gelija, Heroda Atika i drugih uglednih Rimljana. Jedan od glavnih predstavnika druge sofistike. F. intelektualni interesi bili su vrlo široki, od govorništva, filozofije i kritike do historiografije. Autor je većeg broja antikvarskih spisa (zbirki dogovština poznatih ličnosti, anegdota, tumačenja nepoznatih pojmova i sl.) od kojih je

najveću popularnost doživjela *Raznolika povijest* (u 24 knjige). To su djelo rado čitali tokom cijele kasne antike, a i oponašali (Gelije, Atenej i dr.). Pisao je grčkim jezikom, a u stilu se povodio za aticistima.

● *Raznolika povijest (Παντοδαπή ἱστορία), Uspomene (Ἀπομνημονεύματα), Zbirka izreka (?) (Γνωμολογικά)*

FENESTELA (Fenestella), 1. st. pr.n.e./1. st. Rimski antikvar i povjesničar, autor *Anala* (u 22 knjige) u kojima je donio golem materijal iz svih domena rimskog života i povijest. Sačuvani oskudni fragmenti.

● *Anali (Annales)*

FEREKID iz Atene (Φερεκίδης), 5. st. Grčki povjesničar, rodom iz Atene. Pisao jonskim dijalektom genealogije (10 knjiga) bogate ostalom mitološkom građom. Iz njegova mitografskog i genealoškog rada, posebno iz skupine atičkih mitova, kasniji su mitografi i historičari obilno crpili podatke.

● *Povijest (Ἱστορία)*

FEST, Rufije (Rufius Festus), 4. st. Rimski povjesničar, autor jedne sažete rimske povijesti (u dva dijela) koja je obuhvaćala sve događaje od osnutka Rima do rata s Partima (369). O autorovu identitetu ima dosta sumnji.

● *Sažetak slavnih djela rimskog naroda (Breviarum rerum gestarum populi Romani)*

FILARH (Φύλαρχος), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, porijeklom iz Atene (ili iz Sikiona odnosno Naukratisa, nepouzdan). Nastavljač Duridove (v.) povijesti. F. povijest (u 28 knjiga) obuhvaćala je događaje od 272. do 220. pr.n.e. Djelo je obilovalo raznolikom građom u velikoj mjeri sumnjive vjerodostojnosti. Sačuvani su izvaci kod Plutarha i Ateneja.

● *Povijest (Ἱστορία)*

○ *Mitski sažetak (Ἐπιτομὴ μυθική), Pronalasci (Ἐυρήματα)*

FILIN iz Akraganta (Φιλίνος), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar iz Akraganta na Siciliji. Opisao 1. punski rat u romanofilskom duhu.

Djelo mu je bilo sastavljeno u dvije knjige. Izvor kasnijim autorima.

● fragmenti historiografskog djela

FILIST (Φιλίστος), 5/4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar porijeklom iz Sirakuze. Vojnik i političar u službi sirakuških tirana Dionizija I i II (promjenjive sreće i utjecaja). Autor *Povijesti Sicilije* (u dva dijela) koja je obuhvaćala najstariju povijest Sicilije (prvih 7 knjiga) te doba Dionizijâ (preostalih 6). U pisanju svog djela ugledao se ne Tukidida. Cijenili su ga kao pouzdan izvor vijesti. Poginuo u borbi 356. g. pr.n.e.

● *Povijest Sicilije (Σικελικά)*

FILOHOR (Φιλόχορος), 4/3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar iz Atene. Jedan od najpoznatijih atidografa, ugledan atenski građanin, sudionik važnih kulturnih događaja. Smaknut poslije 267. pr.n.e. po zapovijedi kralja Antigona Gonata. Poznato je 27 naslova njegovih djela širokog kruga interesa. Glavno mu je povijesno djelo *Atička povijest* (u 17 knjiga) koja obuhvaća događaje od mitskog kralja Kerkopa do bitke kod Heroneje (338. g. pr.n.e.) u prvih šest knjiga, a suvremene događaje u preostalima. Dosiže do godine 262/1. pr.n.e., ali nije sigurno da je bilo ovdje i dovršeno. Izvadak F. djela izradio je Azinije Polion (v.).

● *Atička povijest (Ἀττικὴς)*

FILON (Herenije) iz Bibla (Φίλων), 1/2. st. (oko 60–140. g). Gramatičar i povjesničar feničkog porijekla iz Bibla u Siriji. Pisao je grčkim jezikom, a vjerojatno je oslobođenik Herenija Severa (konzula cara Hadrijana). Od njegovih brojnih djela sačuvani su samo fragmenti. Najpoznatije djelo *Fenička povijest* služilo je kao izvor Eusebiju iz Cezareje (v.). Djelo je autor nazvao prijevodom jednog feničkog autora koji je živio prije trojanskog rata, što se stoljećima smatralo mistifikacijom. Novija su istraživanja identificirala jedan tekst iz Ugarita (datiran 14/13. st. pr. n.e.) mitološkog sadržaja kao literarni predložak F. djela. Djelo *O ratovima* (u 30 knjiga), vrlo popularno u antici, sažeo je Elije Seren.

● *Fenička povijest* (Φοινικικά), *Čudna povijest* (Παράδοξος Ιστορία), *Uspomene* (Ἐπιπομήματα), *O gradovima* (Περὶ πόλεων)

○ *O Hadrijanovu carstvu* (Περὶ τῆς βασιλείας Ἀδριανοῦ)

FILOSTEFAN (Φιλοστέφανος), 3. st. pr.n.e. Grčki autor iz Kirene, Kalimahov učenik. Autor zemljopisnih i mitografskih djela, te zbirki čudesa.

○ *Uspomene* (Ἐπιπομήματα), *Pronalasci* (Εὐρήματα)

FILOSTORGIJE (Φιλοστόργιος), 4/5. st. Grčki crkveni povjesničar iz Kapadokije. Nastavio Eusebijevu crkvenu povijest do 425. g. Izvadak sačuvan kod Fotija.

● *Crkvena povijest* (Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία)

FLAVIJE Vopisko (Flavius Vopiscus), 4. st. Rimski retor i povjesničar autor biografija careva (od Aurelijana do Kara) uvrštenih u djelo *Historia Augusta*. Novija istraživanja dovode njegovo autorstvo u sumnju.

● *Carska povijest* (*Historia Augusta*)

FLEGON, **Publije Elije** (Publius Aelius Phlegon), 2. st. Grčki historičar iz Tralija u Kariji, oslobođenik cara Hadrijana. Autor više kronologija i antikvarskih djela od kojih su sačuvani samo odlomci, katkad samo naslovi. U svojim se kronologijama služio raznim popisima (najpoznatija je *Olimpijska kronika*, u 16 knjiga), među ostalim i rimskim cenzima. Sačuvano je djelo o čudesima (u 2 dijela).

● *O dugovječnima i čudesima* (Περὶ μακροβίων καὶ θαυμασίων)

● *Olimpijska kronika* (Ὀλυμπιάδες)

○ *Opis Sicilije* (Ἐκφρασις Συκελίας), *O rimskim svečanostima* (Περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίων ἑορτῶν), *O mjestima u Rimu* (Περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ τόπων)

FLOR, **Lucije** (Publije ?) **Anej** (Anije ?) (Publius Annaeus Florus), 2. st. Rimski historičar, autor povijesnog pregleda (pod naslovom *Sažetak Tita Livija* ili *Izvadak svih rato-*

va u 700 godina) rimskih ratova od nastanka Rima od cara Augusta (u 2 knjige). Pisao je dobrim stilom i jezikom i bio je jedan od najomiljenijih i najčitanijih antičkih autora tokom srednjeg vijeka, sve do 15. st.

● *Sažetak Tita Livija* (*Epitome ex Tito Livio*)

FULGENCIJE, **Fabije Planicijad** (Fabius Planciades Fulgentius), 5. st. Rimski pisac afričkog porijekla čiji identitet nije sasvim utvrđen. Autor je raznorodnih djela koja su djelomično sačuvana. Napisao je pregled svjetske povijesti (sažeto, u 14 knjiga) od istog grijeha do rimskih careva. Djelo je razdijelio u 23 odjeljka pišući ih tako da u svakom odjeljku izbjegne po jedno slovo alfabeta! Pisac bez značenja.

● *Tri knjige mitologije* (*Mythologiarum libri tres*), *O dobima svijeta i čovjeka* (*De aetatibus mundi et hominis*)

FURNIJE, **Lucije** (Lucius Furnius), 1. st. pr.n.e. Rimski povjesničar i političar (konzul 17. pr.n.e.), spominjan kao autor povijesnih spisa.

● fragmenti historiografskog djela

G

GELASIJE iz Kizika (Γελάσιος), 5. st. Grčki kršćanski pisac, djelovao u Bitiniji. Koristeći se spisima starijih autora crkvene povijesti sakupio je dokumentaciju o prvom koncilu u Nikeji.

● *Zbornik zaključaka sa svetog koncila u Nikeji* (Σύνταγμα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντων)

GELIJE, **Gnej** (Gnaeus Gellius), 2. st. pr.n.e. Rimski povjesničar, analist. Od njegova opsežna djela koje je obuhvaćalo razdoblje od osnutka grada do 216. pr.n.e. sačuvali su se samo fragmenti.

● *Anali* (*Annales*)

GRANIJE Licinijan (Granius Licinianus), 2. st. Rimski povjesničar. Fragmenti koji mu se

pripisuju obrađuju zbivanja između 163. i 78. pr.n.e., ali je autorstvo dvojbeno. Podaci kod Makrobija i Servija upućuju i na drugo djelo, pisano u obliku razgovora na gozbi.

● fragmenti historiografskog djela

GREGORIJE iz Toursa (Gregorius), 6. st. Povjesničar i biskup u Toursu. Njegova *Franačka povijest* u 10 knjiga djelo je zanimljivo kako u historiografskom tako i u lingvističkom pogledu: Gregorije je jedan od posljednjih autora koji se još ubrajaju u latinsku književnost, pa njegov jezik pokazuje niz crta tzv. vulgarnog latiniteta. Pisao je uz to i poeziju, te životopise svetaca.

● *Franačka povijest* (*Historia Francorum*), *Životi otaca* (*Vitae patrum*)

H

HARAK (Χάραξ), 2. st. (?) Grčki povjesničar, rodom iz Pergama. U 40 knjiga obradio je povijest Grčke (i Rima?) u kojoj dolazi do izražaja racionalistička kritika mita. Moguće je da fragmentarno sačuvan spis *Kronika* predstavlja sažetak toga djela.

● *Helenska povijest* (Ἑλληνικά), *Kronika* (Χρονικά)

○ *Italska povijest* (?) (Ἰταλικά)

HARET iz Mitilene (Χάρης), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar. Nalazeći se u službi Aleksandra Velikog bio je sudionik njegovih pohoda. Opisao je događaje Aleksandrova vremena, pomalo novelističkim stilom i s naglaskom na zbivanjima na dvoru.

● *Povijest o Aleksandru* (Περὶ Ἀλέξανδρον ἱστορίαι)

HARON (Χάρων), 5. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodom iz Lampsaka, suvremenik Herodotov ili nešto mlađi. Autor je kronike grada Lampsaka i perzijske povijesti. Različiti izvori spominju i brojna druga djela, ali nije pouzdano da su uistinu njegova. H. piše jonskim dijalektom, a karakterizira ga jednostavnost stila.

● *Anali Lampsakana* (Ἔθροι Λαψακηνῶν), *Perzijska povijest* (Περσικά), ostali fragmenti

○ *Helenska povijest* (?) (Ἑλληνικά), *Poglavari Lakedemonjana* (?) (Πρυτάνεις οἱ τῶν Λακεδαιμονίων), *Osnuci gradova* (?) (Κτίσεις πόλεων), *O Etiopiji* (?) (Αἰθιοπικά), *O Libiji* (?) (Λιβυκά), *O Kreći* (?) (Κρητικά), *Plovidba izvan Heraklovih stupova* (?) (Περὶ πλοῦς τῶν ἐκτὸς τῶν Ἡρακλέους στηλῶν)

HEGESIJA iz Magnezije (Ἡγησία), 3. st. pr.n.e. Grčki retor i povjesničar, predstavnik azijskoga stila u govorništvu. O njegovu radu svjedoče fragmenti iz povijesti Aleksandrovih osvajanja, dok su govori netragom izgubljeni.

● *Povijest o Aleksandru* (Περὶ Ἀλέξανδρον ἱστορία), ostali fragmenti

HEGESIP iz Mekiberna (Ἡγήσιππος), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar. Obradio je povijest grčkih gradova u Makedoniji i Trakiji. Kasniji autori često posežu za njegovim podacima.

● *Palenska povijest* (Παλληνιακά)

HEGEZIP (Hegesippus), 4. st. Ime što se pripisivalo sastavljaču latinskog prijevoda *Židovske povijesti* Josipa Flavija (v.), a zapravo je iskrivljena varijanta imena Ἰώσηπος. Autor je ove prerade nepoznat, a nije isključeno da se radi o crkvenom ocu Ambroziju.

● *Povijest* (*Historia*)

HEIDELBERŠKA EPITOMA, povijesni fragment nepoznata autora. Možda se upravo preko toga spisa Diodor sa Sicilije (v.) upoznao s djelom Hijeronima iz Kardije (v.).

● *Heidelberška epitoma*

HELANIK iz Mitilene (Ἑλλάνικος), 5. st. pr.n.e. Grčki logograf, autor mnogobrojnih genealogija i kronologija, etnografskih i geografskih spisa. Među povijesnim spisima u užem smislu ističe se kronika Atike od pamtivijeka pa do peloponeskog rata u kojoj se događaji raspoređuju prema arhontima. Utjecaj kritičkog racionalizma Herodotova, premda je ovaj bio autorov nešto stariji suvremenik, nije ostavio zamjetna traga na golemu H. djelu: po svojim obilježjima ono stoji na kraju razdoblja starije grčke histo-

riografije. Potonji se povjesničari i antikvari obilno koriste njime kao bogatim izvorom građe.

● *Atička povijest* (Ἀτθίς), *Karnejski pobjednici* (Καρνεονίκα), *Herine svećenice* (Ἱέρειαι τῆς Ἥρας)

HELIKONIJE iz Bizanta (Ἑλικώνιος), 4. st. Grčki povjesničar i sofist. Spominje se u *Sudi* kao autor svjetske povijesti od Adama do Teodozija Velikog.

○ *Povijesna epitoma* (Χρονική ἐπιτομή)

HELLENIKA iz Oksirinha, fragment povijesnog spisa nepoznata autora, nađen početkom stoljeća na listovima papirusa, kasnije dopunjen novim ulomcima. Tekst podrobno opisuje događaje iz godine 396/5, a kompozicija i historiografski postupak jasno odaju piščevu namjeru da nastavi Tukididovo djelo. Ksenofontova povijest, pisana s istim pretenzijama, u tome je daleko manje uspješna.

● *Povijest Helade* (Ἑλληνικά)

HERAKLID iz Kime (Ἡρακλείδης), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, U pet knjiga obradio je perzijsku povijest, a ističe se širinom kulturno-historijskih interesa.

● *Perzijska povijest* (Περσικά)

HERAKLID iz Magnezije (Ἡρακλείδης), 1. st. pr.n.e. Inače nepoznat povjesničar kojega Diogen Laertije spominje kao autora povijesti o Mitridatu.

○ *Povijest o Mitridatu* (Μιθριδατικά)

HERAKLID LEMB (Ἡρακλείδης Λέμβος), 2. st. pr.n.e. Grčki povjesničar i antikvar. Kao službenik na Ptolemejevu dvoru bavio se izdavačkom djelatnošću (sažeta izdanja filozofskih tekstova i sl.), a sam je sastavio djelo povijesno-mitološkog sadržaja u 37 knjiga.

● *Povijest* (Ἱστορίαι)

HERAKLIT (Ἡράκλειτος), nepoznato vrijeme. Grčki povjesničar, rodom s Lezba. Od njegova nam se djela sačuvalo samo naslov.

○ *Makedonska povijest* (Μακεδονική ἱστορία)

HEREJA (Ἡρέας), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, rodom iz Megare. Sastavio je povijest rodnoga grada, protuatenski intoniranu. Spominje navodnu Pizistratovu interpolaciju u Homerovu *Ilijadu*.

○ *Povijest Megare* (Μεγαρικά)

HEREJA (Χαιρέας), nepoznato vrijeme. Grčki povjesničar, pisac djela o 2. punskom ratu. Kritizira ga Polibije. Točno nam vrijeme njegova života nije poznato.

○ nepoznato

HERMIJA iz Metimne (Ἑρμείας), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, rodom s Lezba. Opisao je povijest Sicilije do godine 375. pr.n.e.

● *Sicilska povijest* (Σικελικά)

HERMIP iz Smirne (Ἑρμιππος), 3. st. pr.n.e. Grčki filozof, gramatičar i biograf, učenik Kalimahov. Sastavio je opsežnu zbirku životopisa znamenitih ljudi rasporedivši ih prema djelatnostima u kojima su se istakli, a svakome je posvećena po jedna knjiga. Količina izvorne građe i golem broj podataka osigurali su djelu znatan utjecaj na kasnije autore, ali mu je nedostatak što H. nije osobito težio znanstvenoj objektivnosti, zadovoljavajući se često neprovjerenim izvorima, a katkad i izmišljenim podacima. Moguće je da su H. i istoimeni autor spjeva o zvijezdama ista osoba.

● *Životi onih koji su se istakli obrazovanostu* (Βίοι τῶν ἐν παιδείᾳ διαλαμψάντων)

HERMOGEN iz Tarsa (Ἑρμογένης), 1. st. Grčki retor, vjerojatno isti onaj što ga je pogubio car Domicijan. U svojim dvama spisima opisuje povijest Frigije odn. Sirije. U *Sudi* se poistovećuje s kasnijim imenjakom, također retorom iz Tarsa.

● *O Frigiji* (Περὶ Φρυγίας)

○ *O Šupljioj Siriji* (Περὶ Κοιλῆς Συρίας)

HERODIJAN iz Sirije (Ἡρωδιανός), 2/3. st. Grčki povjesničar, službenik na carskom dvoru. Njegovo povijesno djelo opisuje razdoblje nakon Marka Aurelija do suvremenog doba. Autoru nedostaje dublje razumijevanje povijesnog procesa, a i vjerodostojnost

izvora je dvojben. Djelom se obilno koriste kasniji povjesničari.

● *Povijest carstva poslije Marka* (Τῆς μετὰ Μάρκον βασιλείας ἱστορίαι)

HERODOT (Ἡρόδοτος), 5. st. pr.n.e. Glasoviti grčki povjesničar, rodom iz Halikarnasa u Kariji. Iz političkih razloga prognan iz zavičaja, prisiljen je da boravište potraži drugdje, i to postaje presudno za njegov historiografski rad. U Ateni sklapa poznanstvo s Periklom i Sofoklom i upoznaje atensku demokraciju, što je bitno utjecalo na formiranje njegovih političkih pogleda. U više navrata poduzima velika putovanja, kako u Grčkoj tako i izvan nje, šireći vidokругe i skupljajući obilje građe za svoja povijesna istraživanja: podatke u svome djelu iznosi ili kao očevidac ili na temelju razgovora s očevidcima. Ta je opsežna povijest sačuvana u redakciji aleksandrijskih gramatičara koji su je podijelili u 9 knjiga, a pisana je jonskih dijalektom s primjesama epskog jezika Homerova. Osim povijesnih, golema H. grada uključuje i važne geografsko-etnografske podatke, te brojne anegdote i pripovijesti što ih je autor prikupio na svojim putovanjima. Od jonskih logografa čija građa nije ništa manje obilna i šarolika H. se razlikuje dosljednom autorskom koncepcijom koja u tematsko središte djela stavlja rat između Grka i Perzijanaca, odnosno u širem smislu, sukob Istoka i Zapada, a svi su pripovjedački ekskurzi funkcionalno podređeni tim okvirima. U djelu nenametljivo ali jasno dolazi do izražaja autorovo uvjerenje da tokom povijesnih zbivanja upravlja sudbina, ne kao slijepa sila, već vođena rukom božanstva, što ipak ne umanjuje moralnu odgovornost ljudi za njihove postupke. Obilje anegdota i priča često je dovodilo u sumnju znanstvenu relevantnost H. djela, no novija historiografska istraživanja govore u prilog njegovoj vjerodostojnosti.

● *Povijest* (Ἱστορία)

HESIHIJE Ilustrije (Ἡσύχιος), 6. st. Grčki povjesničar rodom iz Mileta. Autor je povijesti svijeta u 6 knjiga koja je sezala od babilonskoga kralja Bela do Justinijanova do-

ba: sačuvan je dio (iii epitoma) iz ove kronike. Drugo je njegovo djelo svojevrsan leksikon znamenitih pisaca razvrstanih prema područjima njihovih bavljenja. Pripisuje mu se i još jedan spis o slavnim ljudima, no radi se zapravo o nekoj kompilaciji iz 11/12. st. ● *Rimska i orpa povijest* (Ἱστορία Ῥωμαϊκή καὶ παντοδαπή), ostali fragmenti ○ *Imenik ili popis onih koji su se istakli obrazovanostu* (Ὀνοματόλογος ἢ πῶαξ τῶν ἐν παιδείᾳ διαλαμψάντων)

HIDACIJE (Hydatius), 5. st. Biskup i kroničar iz Hispanije. Njegov se historiografski rad nastavlja na djelo Euzebija iz Cezareje (v.), prevedeno i dopunjeno od Hijeronima. H. precizni popis događaja (osobito onih na zapadu Carstva) seže do 468. godine. Nešto je manje pouzdano drugo njegovo djelo, listina konzula do 427.

● *Kronika* (Chronica), *Fasti* (Fasti)

HIJERONIM (Hieronymus), 4/5. st. Crkveni otac i povjesničar, rodom iz Stridona. Uz brojna teološka djela te znameniti prijevod *Biblije* od izvanredne je važnosti H. historiografski rad. Prvo je takvo djelo zapravo prijevod, dopuna i nastavak Euzebijeve kronike, a po uzoru na Svetonija nastao je spis *O slavnim ljudima*. Tu se pripovijedaju životopisi kršćanskih pisaca s namjerom da se pokaže kako nimalo ne zaostaju za poganskima. Oba su djela snažno utjecala na autore srednjeg vijeka, a i kasnije. Iako ne tako dotjerana kao *Vulgata* i *Poslanice*, H. povijesna djela također predstavljaju svoga autora kao vrsna stilista.

● *Kronika* (Chronica), *O slavnim ljudima* (De viris illustribus)

HIJERONIM iz Kardije (Ἱερώνυμος), 4/3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar čije djelo obrađuje borbu dijadoha poslije Aleksandrove smrti. Oskudni fragmenti upućuju na zaključak da je H. odlično poznao predmet i pisao s punom znanstvenom objektivnošću (radi se o autoru suvremenim zbivanjima), premda Pausanija (v.) prigovara da opis kralja odaje piščevu antipatiju. Djelo se smatra-

lo najrelevantnijom dokumentacijom o tome razdoblju.

● *Događaji poslije Aleksandra* (Τὰ ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ πραχθέντα)

HIPOLIT (Ἱππόλυτος), 2/3. st. Rimski prezbiter i crkveni učitelj, porijeklom Grk. Na grčkom je jeziku, uz brojna crkvena djela, sastavio i jedno historiografsko: počinjući stvaranjem svijeta, njegova je kronika sezala do suvremenog doba. Pored ovećeg fragmenta originala sačuvane su i tri latinske, te jedna armenska prerada toga djela.

● *Kronika* (Χρονικά)

HIPOSTRAT (Ἱππόστρατος), nepoznato vrijeme. Grčki povjesničar. Sholije izvještavaju da je pisao o sicilskoj povijesti.

● *Sicilska povijest* (Σικελικά)

HIPSIKRAT (Ἱψικράτης), 1. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, rodom iz Amisa. Njegovo je djelo poslužilo Strabonu kao izvor podataka za događaje na Istoku. Čini se da je identičan s istoimenim gramatičarem koji se bavio Homerom i etimološkim proučavanjem latinskih riječi.

● fragmenti historiografskog djela

HIRCIIJE, Aulo (Aulus Hirtius), 1. st. pr.n.e. Rimski političar, pao kao konzul kod Mutine. U Cezarovoj službi sastavio je pamflet protiv Katona. Dopunio je Cezarov *Galski rat*, a možda i *Aleksandrijski rat* valja pripisati njemu. Što se tiče ostalih spisa iz tzv. *Corpus Caesarianum* (v.), pouzdano možemo isključiti Hircijevo autorstvo.

● 8. knjiga *Zapisa o galskom ratu* (*Commentarii de Bello Gallico*), *Aleksandrijski rat* (?) (*Bellum Alexandrinum*)

HISPANSKI RAT, izvještaj o Cezarovu pobjedničkom pohodu na Hispaniju, jedan od spisa iz tzv. *Corpus Caesarianum* (v.). Pučka obojenost jezika izdvaja ga od ostalih djela iz iste zbirke, ali o njegovu autoru ne znamo ništa.

● *Hispanski rat* (*Bellum hispaniense*)

HISTORIA AUGUSTA, naziv nepotpuno očuvane zbirke od 30 carskih biografija koje obuhvaćaju careve od Hadrijana do Numerijana. Djelo je navodno kompilacija prema šestorici autora, no danas se uglavnom smatra da je riječ o falsifikatu nastalu krajem 4. st., čijem je piscu ovakav postupak iz političkih razloga bio prikladniji. Djelo je pisano po ugledu na Svetonija čiji su nedostaci ovdje u još većoj mjeri došli do izražaja (shematiziranost, naglasak na traču i pikantnoj anegdoti), pa i u historiografskom i u literarnom smislu zaostaje za svojim uzorom. Unatoč izvjesnoj problematičnosti, djelo nije bez povijesne vrijednosti, s obzirom na oskudnost izvora za spomenuto razdoblje.

● *Carska povijest* (*Historia Augusta*)

I

IDOMENEJ (Ἰδομενεύς), 4/3. st. pr.n.e. Grčki političar i biograf rodom iz Lampsaka, učenik Epikurov. Napisao je povijest atenskih državnika kojom se kasnije služio Plutarh, te biografski spis o sokratovcima. Oba su djela polemički intonirana, anegdotalnog tipa. U *Sudi* se uz 1. ime navodi i jedna povijest Samotrake.

● *O sokratovcima* (Περὶ τῶν Σωκρατικῶν), *O državnici* (Περὶ δημογογῶν)

○ *Povijest Samotračana* (Ἱστορία τῶν κατὰ Σαμοθράκην)

ISTAR (Ἴστρος), 3. st. pr.n.e. Grčki antikvar i gramatičar, porijeklom rob, učenik Kalimahov. U 14 knjiga sakupio je tradicijom sačuvane povijesne i mitološke podatke o Atici, a slična je djela sastavio i o Elidi, Argolidi, egipatskim kolonijama, te gradu Ptolemaidu. I. znanstveni interesi, u skladu s duhom vremena, brojni su i raznoliki: bavio se i leksikografijom, muzikom, religijom, filologijom itd. Svi su njegovi spisi uništeni, a pojedine citate nalazimo kod kasnijih pisaca.

● *O Atici* (Ἀττικά), *O Elidi* (Ἠλιακά), *O Argolidi* (Ἀργολικά), *Naseobine Egipčana* (Ἀποικίαι Ἀγυπτίων), *O Ptolemaidu* (Περὶ Πτολεμαῖος)

J

JASON iz Kirene (Ἰάσων), 2. st. pr.n.e. Hebrejski povjesničar koji je opisao ustanak Makabejaca pod sirijskim vladarima Antiohom IV i V. Autor biblijske 2. knjige o Makabejcima navodi da mu je djelo poslužilo kao predložak.

○ *Povijest Jude Makabeja* (Τὰ κατὰ Ἰουδαίων τὸν Μακκαβαίων)

JASON iz Nisa (Ἰάσων), 1. st. pr.n.e. Stoik, učenik Posidonijev i njegov nasljednik na Rodu. Pisao je biografije i djela iz povijesti filozofije.

● *Životi slavnih i sljedovi filozofskih škola* (Βίοι ἐνδόξων καὶ φιλοσόφων διαδοχῶν)

○ *O Rodu* (Περὶ Ῥόδου), *Život Helade* (?) (Βίοι τῆς Ἑλλάδος)

JORDAN (Iordanes), 6. st. Rimski povjesničar, porijeklom Got. Njegovo povijesno djelo o Gotima zapravo predstavlja sažetak Kasiodorova (v.) izgubljena spisa i prvi je povijesni zapis o tom narodu. Napisao je i kroniku u kojoj se poslije genealoškog pregleda povijesti svijeta opširno obrađuje rimska povijest od godine 551. J. je jezik prilično barbariziran oblik latinskoga.

● *O porijeklu i djelima Gota* (*De origine actibusque Getarum*), *O sumi vremenâ ili o porijeklu i djelima rimskoga naroda* (*De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum*)

JOSIP FLAVIJE (Ἰωσήπος ili Ἰώσηφος Φλαύιος), 1. st. Hebrejski povjesničar, rodom iz Jeruzalema. Uspješno okončavši diplomatsku misiju u Rimu vratio se u domovinu prorimski raspoložen, pa se u ustanku 66, zauzimajući važan vojni položaj, prilično neodređeno držao i pokušavao stišati nemire. Zarobljen, pa oslobođen od Vespazijana, pratio je Tita u pohodu na Jeruzalem. Ostatak je života proveo u Rimu posvetivši se književnom radu. Najvažnije mu je djelo povijest hebrejskog rata. *Židovske starine* u 20 knjiga obrađuju povijest i kulturu toga naroda s ciljem da se mentalitet i vjera Hebreja približe grčko-rimskom duhu. Ista je nakana

i spisa *Protiv Apiona* gdje se J. suprotstavlja antisemitizmu, dok u autobiografiji nastoji opravdati svoje političko držanje za vrijeme ustanka. Napadna tendencija koja prožima sva ova djela ponešto umanjuje značenje J. kao povjesničara, ali njegovi spisi ostaju nezamjenjivo svjedočanstvo o povijesti i kulturi židovskog naroda.

● *O židovskom ratu* (Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου), *Židovske starine* (Ἰουδαϊκὴ ἀρχαιολογία), *Josipov život* (Ἰωσήφου βίος), *Protiv Apiona* ili *O drevnosti Židova* (Πρὸς Ἀπίωνα ἢ Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρχαιότητος)

JUBA II (Ἰούβα), 1. st. pr.n.e./1. st. Kralj Mauretanije, odgojen u Italiji. Potican strananim interesima bavio se povijesću, gramatikom, prirodoslovljem, umjetnošću itd. Pored vlastitih povijesnih djela, sastavio je i kompilacije raznih grčkih i rimskih autora. Pisao je na grčkom jeziku.

● *Rimska povijest* (Ῥωμαϊκὴ ἱστορία)

○ *O Arabiji za Gaja Cezara* (Περὶ Ἀραβίας πρὸς Γαῖον Καίσαρα), *O Asircima* (Περὶ Ἀσσυρίων), *O Libiji* (Περὶ Λιβύης)

JULIJE Afrički, Sekst (Sextus Iulius Africanus), 3. st. Rimski kroničar, vjerojatno kršćanin iz Jeruzalema. Pored teoloških djela autor je i kronike na koju će se kasnije ugledati Euzebije (v.), a koja je prvo takvo djelo pisano s kršćanskih pozicija. Sastavio je i oveću zbirku zabilježaka o najrazličitijim predmetima, od prirodnih znanosti pa do ratnih vještina. Pisao je na grčkom.

● *Kronika* (Χρονογραφία)

JULIJE Aterijan (Iulius Atherianus), 3. st. Rimski povjesničar i biograf, vjerojatno identičan s istoimenim gramatičarem i komentatorom Vergilija.

○ nepoznato

JULIJE Eksuperancije (Iulius Exsuperantius), 4. ili 5. st. Rimski povjesničar, autor kratkoga spisa o Marijevu građanskom ratu; inače nepoznat. Stil mu odaje snažan utjecaj Salustija.

● *Djelce* (*Opusculum*)

JULIJE Kapitolin (Iulius Capitolinus), 4. st. Rimski povjesničar. Krivo mu se pripisuju biografije rimskih careva 2. i 3. st. sačuvane u zbirci *Historia Augusta* (v.).

○ nepoznato

JULIJE Marat (Iulius Marathus), 1. st. pr.n.e./1. st. Augustov oslobođenik i autor careve biografije, odakle Svetonije navodi dva podatka.

○ nepoznato

JULIJE Obsekvent (Iulius Obsequens), 4. st. Rimski povjesničar, pisac zbirke o znamenjima i čudesima što su se navodno zbila između 249. i 212. pr.n.e. Glavni mu je izvor bio Livije.

● *Knjiga znamenja (Liber prodigiorum)*

JULIJE Sekundo (Iulius Secundus), 1. st. Rimski govornik galskoga podrijetla. Bio je učenik Julije Flora, prijatelj Kvintilijanov i učitelj Tacitov (u njegovu se *Dijalogu* pojavljuje kao jedan od likova). Napisao je biografiju govornika Julija Afričkoga.

○ *Život Julija Afričkog (De vita Iulii Africani)*

JUNIJE, Kvint~Arulen Rustik (Quintus Iulius Arulenus Rusticus), 1. st. Rimski političar i stoik. Poslije smrti Trazeje Peta objavljuje njegovu biografiju, što ga je stajalo glave.

○ *Pohvala Trazeje Peta (Laudes Thraseae Paeti)*

JUST (Iustus), 1. st. Hebrejski povjesničar, rodom iz Tiberijade. Sadržaj njegove povijesti hebrejskog rata poznat je samo iz kritičkih primjedaba Josipa Flavija (v.). Čini se da je spis pripadao opširnoj kronici hebrejskih kraljeva, a pisan je grčkim jezikom.

● *O židovskim kraljevima u rodoslovljima (Περὶ Ἰουδαίων βασιλέων ἐν τοῖς στέμμασιν)*

JUSTIN, Marko Junijan (Marcus Iunianus Iustinus), 3. st. Rimski povjesničar poznat kao autor epitome iz djela Pompeja Troga (v.).

● *Epitoma iz povijesti o Filipu (Epitoma historiarum Philippicarum)*

K

KADMO (Κάδμος), 6. st. pr.n.e. (?). Grčki logograf, rodom iz Mileta. Djelo mu govori o utemeljenju Mileta i grčkoj kolonizaciji Male Azije. Podaci su o njemu vrlo nepouzdana. Neki ga smatraju, uz Ferekida iz Sirije, najstarijim proznim piscem.

○ *Osnutak Mileta (Κτίσις Μιλήτου), Atička povijest (Ἀττικά ιστορία)*

KALIJA iz Sirakuze (Καλλίας), oko 300. pr.n.e. Grčki povjesničar koji je djelovao na dvoru tiranina Agatokla i sastavio njegovu opširnu biografiju u veoma udvornom tonu. U djelu se često javljaju podaci o povijesti drevnog Rima.

○ *Povijest o Agatoklu (Περὶ Ἀγαθοκλέα ιστορία)*

KALIKRAT (Καλλικράτης), 3. st. Grčki povjesničar iz Tira. Autor je izgubljena spisa o caru Aurelijanu koji je poslužio kao jedan od izvora autoru zbirke *Historia Augusta* (v.).

○ nepoznato

KALINIK (Καλλίνικος), 3. st. Grčki retor, sofist i povjesničar, rodom iz Petre u Siriji. Pored govora i retoričkih spisa, autor je i povijesti Ptolemejevića.

○ *Povijest o zbivanjima poslije Aleksandra (Περὶ τοῦ κατ' Ἀλεξάνδρου ιστορία)*

KALIP iz Korinta (Κάλλιππος), nepoznato vrijeme. Inače nepoznat grčki povjesničar čije je djelo poslužilo Pausaniji kao izvor poataka o Beotiji.

○ nepoznato

KALISTEN (Καλλισθένης), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodom iz Olinta, pranećak Aristotelov. Najvažnija su mu djela grčka povijest od 386-356. pr.n.e., prikaz tzv. svetog rata (356-346. pr.n.e.), te povijest Aleksandrovih pothvata. Djelo obiluje informaci-

jama iz različitih područja tadašnjeg znanja, dok se liku Aleksandra pridaju upravo božanske karakteristike. Zajedno s Aristotelom K. je sastavio i listu pobjednika pitijskih igara. Autorstvo tzv. *Romana o Aleksandru* tradicija mu krivo pripisuje.

● *Aleksandrova djela (Ἀλεξάνδρου πράξεις), Helenska povijest (Ἑλληνικά)*, ostali fragmenti.

○ *O svetom ratu (Περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου), Popis pobjednika na pitijskim igrama od Gilide (Πύθαξ τῶν ἀπὸ Γυλίδας νενικηκότων τὰ Πύθια), Plovidba (Περίπλους)*

KALPURNIJE Bibul, Lucije (Lucius Calpurnius Bibulus), 1. st. pr.n.e. Rimski političar; pastorak Marka Junija Bruta i prijatelj Horacijev. Sastavio je biografiju svoga očuha kojom se kasnije poslužio Plutarh.

○ nepoznato

KALPURNIJE Pizon, Lucije~Frugi (Lucius Calpurnius Piso Frugi), 2. st. pr.n.e. Rimski državnik i povjesničar. Njegovi anali obuhvaćaju razdoblje od Eneje do 146. pr.n.e., a odlikuju se kritičkim stavom prema mitološkoj tradiciji, te strogo moralističkim tonom. Ciceron mu kritizira stil. Djelo je poslužilo kao izvor kasnijim povjesničarima.

● *Anali (Annales)*

KANDID (Κάνδιδος), 5. st. Grčki povjesničar, rodom iz Traheje u Maloj Aziji. Njegove tri knjige povijesti obuhvaćale su razdoblje od 457. do 491. godine.

● *Povijest (Ἱστορία)*

KAPITON iz Likije (Καπίτων), 5. st. Grčki povjesničar. Autor je spisa o Pamfiliji i Likiji i grčkoga prijevoda Eutropijeva *Sažetka* koji se nisu sačuvali, te spisa o isaurijskoj povijesti.

● *Isaurijska povijest (Ἱσαυρικά)*

○ *O Likiji i Pamfiliji (Περὶ Λυκίας καὶ Παμφυλίας), Prijevod epitome Eutropija koji je na latinskom epitomirao Rimljanina Livija (Μετὰφρασις τῆς ἐπιτομῆς Εὐτροπίου Ῥωμαῖστί ἐπιτεμνόντος Λίβιον τὸν Ῥωμαῖον)*

KARISTIJE (Καρύστιος), 2. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, autor jednog biografsko-antikvarskog spisa. Bavio se i filološkim radom (Homer).

● *Povijesni spomeni (Ἱστορικὰ ὑπομνήματα)*

○ *Ó znanostima (Περὶ Διδασκαλιῶν), Spis o Sofadu (Σύγγραμμα περὶ Σωτάδου)*

KASIJE Lucije~Hemina (Lucius Cassius Hemina), 2. st. pr.n.e. Rimski povjesničar, analist. Njegovi su anali prvo djelo te vrste na latinskom jeziku, a obuhvaćalo je razdoblje od Eneje do autorova vremena.

● *Anali (Annales)*

KASIODOR, Flavije Magno Aurelije (Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus), 5/6. st. Rimski političar, povjesničar i filozof. Kao potomak ugledne obitelji posvetio se najprije političkoj karijeri: koristeći se svojim visokim položajem nastojao je utjecati na izmirenje i povezivanje Gota i Rimljana u zajedničkim interesima. S propašću gotske vlasti povlači se u samostan gdje organizira redovnike na prepisivanju i prevođenju antičkih djela, a njegova biblioteka postaje obrazovni i znanstveni centar Italije. Uz to se i sam predaje znanstvenu radu: sakuplja dokumentaciju i službenu korespondenciju od 507. do 537. godine, sastavlja tabelaran prikaz svjetske povijesti od Adama do 519, a najznačajnije mu je historiografsko djelo povijest Gota. Autor je, nadalje, brojnih teoloških i filoloških spisa, a njegove *Instituciones*, djelo enciklopedijskog karaktera, postale su osnovni priručnik u znanstvenim bavljenjima srednjega vijeka.

● *Kronika (Chronica), Različiti spisi (Variae), Povijest crkve u tri dijela (Historia ecclesiastica tripartita)*

○ *Gotska povijest (Historia Gothorum)*

KASTOR (Κάστωρ), 1. st. pr.n.e. Grčki povjesničar i retor s Roda. U svojoj je kronici paralelno opisao događaje na Istoku i Zapadu počevši od asirskih kraljeva, pa do svoga vremena: takav je način postao uzorom pisa-

nja povijesti svijeta. Geografski i retorički spisi nisu sačuvani.

● **Kronika** (*Χρονικά*)

KATON, Marko Porcije (Marcus Portius Cato), 3/2. st. pr.n.e. Rimski političar i književnik. Najplodniji kao govornik, autor je i raznovrsnih prozaičkih spisa među kojima se najvažnijim smatra historiografsko djelo *Podrijetla*. Radi se o povijesti Rima i italjskih gradova od njihova osnutka koja predstavlja radikalni metodološki zaokret od dotadašnje analitičke prakse: djelo je pisano latinski i podijeljeno po tematskim cjelinama, a ne rascjepkano po godinama. Nema sumnje da je Katon, ratoborni protivnik grecizacije rimskih običaja, uspio u namjeri da djelo prožme prepoznatljivo rimskim obilježjima, iako upravo grčkim uzorima najviše duguje.

● **Podrijetla** (*Origines*)

KEFALION (*Κεφαλήων*), 2. st. Grčki retor i povjesničar. U progonstvu na Siciliji napisao je pregled povijesti od Asiraca do Aleksandra Velikog. Po ugledu na Herodota pisao je jonskim dijalektom, a knjige su nosile imena Muza. Djelom se koristio Eusebije.

● **Povijest ili Muze** (*Ἱστορίαι ἢ Μούσαι*)

KEFISODOR iz Tebe (*Κηφισόδωρος*), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, autor monografije o svetom ratu 356-46. pr.n.e.

○ **O svetom ratu** (*Περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου*)

KLAUDIJE, Tiberije~Cezar August Germanik (Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus), 10. pr.n.e.-54. Rimski car. U mladosti se bavio poviješću; na latinskom je pisao o rimskoj povijesti, a o tirenskoj i kartaškoj na grčkom. Kao car sastavio je i autobiografski spis, odgovarajući na pamflet Azinija Gala. Zanimao se i filologijom.

○ **Povijest** (*Historia*), **Zapisi o svome životu** (*De vita sua commentarius*), spisi na grčkom

KLAUDIJE Kvadrigarije, Kvint (Quintus Claudius Quadrigarius), oko 100. pr.n.e. Rimski povjesničar, analist. Napisao je op-

sežno povijesno djelo koje je obuhvaćalo vrijeme od provale Gala do Sule, začinjeno govorima i anegdotama. Ondje sakupljenom građom služio se Livije.

● **Anali** (*Annales*)

KLEODEM (*Κλεόδημος*), nepoznato vrijeme. Hebrejski povjesničar čije ime spominje Josip Flavije (v.) kao izvor kojim se koristio. Čini se da je K. nastojao spojiti biblijsku i grčku mitološku tradiciju.

● **O Židovima** (*Περὶ Ἰουδαίων*)

KLIDEM (ili **KLITODEM**) iz **Atene** (*Κλείδημος*), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, možda identičan s istoimenim filozofom prirode. Autor je najstarije povijesti Atike, a napisao je i djelo o tumačenju obreda.

● **Atička povijest** (*Ἀτθίς*)

○ **Tumačenja** (*Ἑξηγητικά*)

KLIT (*Κλυττός*); 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, rodom iz Mileta. Opisao je povijest rodnoga grada.

● **O Miletu** (*Περὶ Μιλήτου*)

KLITARH (*Κλείταρχος*), 4/3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar iz Aleksandrije. Napisao je opsežan životopis Aleksandra Velikog počevši od njegova stupanja na vlast. Djelo je izvršilo dalekosežan utjecaj na kasnije autore.

● **Povijest o Aleksandru** (*Περὶ Ἀλεξάνδρου ἱστορίαι*)

KLODIJE, Gaj Licin (Gaius Clodius Licinus), 1. st. pr.n.e. /1. st. Rimski političar. Bavio se i historiografskim radom proučavajući rimsku povijest.

○ **Rimska povijest** (*Res Romanae*)

KLUVIJE Ruf (Cluvius Rufus), 1. st. Rimski političar i povjesničar, prijatelj Neronov. Josip Flavije nas izvještava da je njegova povijest obuhvaćala vrijeme od Kaligule do Neronove smrti.

○ **Povijest** (*Historiae*)

KORNELIJE, Lucije~Bokho (Lucius Cornelius Bocchus), 1. st. pr.n.e./1. st. (?). Rimski

političar, vjerojatno autor na kojega se poziva Plinije Stariji raspravljajući o nevjerovatnim pojedinostima u Hispaniji.

○ nepoznato

KORNELIJE Bokho (Cornelius Bocchus), nepoznato vrijeme. Autor kojega Julije Solin navodi kao sastavljača svjetske kronike u 3 knjige; zacijelo različit od Lucija Kornelija Bokha (v.).

○ nepoznato

KORNELIJE NEPOT (Cornelius Nepos), 100 (?) - 24 (?) pr.n.e. Rimski povjesničar, suvremenik i prijatelj Katula, Terencija Varona, Cicerona, Pomponija Atika. Po uzoru na Apolodora iz Atene sastavio je N. svoje prvo veliko povijesno djelo, svjetsku kroniku u 3 knjige, koja je započinjala mitskim Saturnovim dobom. Historiografski i praktični retorički interes očitovao se u izgubljenom zbirci *Primjera* (5 knjiga), u kojoj su bile popisane različite prirodnoznanstvene i povijesne zanimljivosti. Nakon monografija o Katonu Starijem i Ciceronu posvetio se N. gotovo isključivo biografskom radu. U djelu *O znamenitim muževima* (u najmanje 16 knjiga) supostavljeni su životopisi rimskih i nerimskih glasovitih ličnosti, okupljenih prema različitim tematskim grupama (kraljevi, vojskovođe, govornici, povjesničari, gramatičari, pjesnici). Od toga su se golemog djela očuvale 23 biografije nerimskih vojskovođa, te dvije biografije rimskih povjesničara Katona Starijega (riječ je o preradi prethodno objavljene monografije) i Tita Pomponija Atika.

● **O znamenitim muževima** (*De viris illustribus*)

○ **Kronika** (*Chronica*), **Primjeri** (*Exempla*)

KRATER (*Κρατερός*), nepoznato vrijeme. Autor komentirana popisa atenskih skupštinskih odluka. Možda identičan s K. sinom Aleksandrova vojskovođe Kratera i Antipatrove kćerke File (321-225 ?)

● **Zbirka skupštinskih odluka** (*Ψηφισμάτων συναγωγῆ*)

KRATIP iz Atene (*Κράτιππος*), 5/4. st. pr.n.e. Autor nastavka Tukididove (v.) povijesti, koji je sezao u najmanju ruku do 394. pr.n.e. Možda u njemu valja vidjeti autora tzv. *Oksirinhške helenske povijesti* (v. *Hellenika iz Oksirinha*).

○ **Helenska povijest** (*Ἑλληνικά*)

KREMUCIJE KORDO, Aulo (Aulus Cremutius Cordus), 7-25. g. Rimski povjesničar, poznat po prikazu građanskog rata i Augustove vladavine. Pošto ga je Sejan dao optužiti zbog izdaje, izvršio samoubojstvo. Djelo mu je spaljeno, ali je kćerka uspjela sačuvati kopije, pa je za Kaliguline vladavine ponovno objavljeno. Osim izoliranih citata iz njega nije ništa sačuvano.

● **Anali** (*Annales*) (?)

KREOFIL iz Efeza (*Κρεώφιλος*), oko 400. pr.n.e. (?). Pisac lokalne efeške povijesti na jonskom dijalektu.

○ **Efeški anali** (*Ἐφεσίων ὧροι*)

KSANT iz Sarda (*Ξάνθος*), 5. st. pr.n.e. Lidijac, suvremenik Herodotov, koji je napisao na grčkom povijest svojega naroda od najranijih vremena do propasti Krezove. Zbog temeljita autorova uvida djelo je bilo cijenjeno kao standardni priručnik. Kasnije je, pod nazivom *Povijest Lidije*, razdijeljeno u 4 knjige. Poznato je da ga je preradio mitograf Dionizije Skitobrahion, a neki Menip epitomirao.

○ **Povijest Lidije** (*Λυδιακά*)

KSENAGORA (*Ξεναγόρας*), 1. st. (?). Sastavljač svjetske kronike koja se navodi u natpisu Atenina hrama u Lindu. Spominje se i njegovo djelo o otocima.

● **Kronika** (*Χρόνοι*)

○ **O otocima** (*Περὶ νήσων*)

KSENOFIL (*Ξενοφίλος*), nepoznato vrijeme. Pisao o lidijskoj povijesti.

○ **Lidijska povijest** (*Λυδία καὶ ἱστορίαι*)

KSENOFONT (*Ξενοφών*), oko 429 - oko 354. pr.n.e. Atenski aristokrat, sudionik

mnogih presudnih događaja na smjeni petoga i četvrtoga stoljeća, Sokratov učenik. Širina njegova interesa, dijelom i tradicionalistički *milieu* iz kojega je potekao, otkrivaju se već u nizu njegovih "manjih" rasprava: u spisu o lovu, o vještini jahanja, o dužnostima konjičkoga zapovjednika, o gospodarstvu. Različitim aspektima državne organizacije bave se rasprave o dohocima atenske države i o spartanskom ustavu; srodni se interesi otkrivaju i u raspravama koje su naslovljene po dvama istaknutim državniciima helenskog svijeta, spartanskom kralju Agesilaju i sicilskom tiraninu Hijeronu. Kao povjesničaru, Ksenofontu su slavu donijela prije svega dva djela: *Helenska povijest* u 7 knjiga, koja obrađuje razdoblje od 411. do 362. pr.n.e., te *Kirov pohod* - također u 7 knjiga - koji prikazuje ekspediciju grčkih plaćenika pod vodstvom pretendenta na perzijski prijestol, Kira Mlađeg. Zbog dokumentarne osnove, daleko više nego zbog metodičkoga pristupa, u povijesna bi se djela mogao ubrojiti i *Kirov odgoj*, poveće djelo u 8 knjiga, u kojem na primjeru Kira Starijega obrazlaže vlastitu koncepciju idealnoga državnika. Utjecaj Sokratova učenja najupadnije se očituje u djelima koja se u tradicionalnoj podjeli svrstavaju među filozofijska: u *Obrani Sokratovoj*, *Sokratovim uspomenama* i *Gozbi*. Razumljiv u izrazu i pregledan u kompoziciji, K. je u antici smatran klasičnim predstavnikom atičke proze. Jezičnim razlozima prvenstveno i treba pripisati da se od tako pozamašnog opusa sve uspjelo sačuvati. U idejnoj pozadini njegovih djela otkriva se specifična mješavina Sokratova učenja i spartanofilske, aristokratske političke orijentacije. To dvojstvo ponajčešće je bilo razlogom divergentnih ocjena njegova historiografskoga, i uopće, spisateljskog dometa.

● *Helenska povijest* (Ἑλληνικά), *Kirov pohod* (Κύρου ἀναβάσις), *Kirov odgoj* (Κύρου παιδεία), *Spis o lovu* (Κυνηγετικός), *Spis o gospodarstvu* (Οἰκονομικός), *O jahačkoj vještini* (Περὶ ἵπικῆς), *Spis o konjičkom zapovjedniku* (Ἱππαρχικός), *Agesilaj* (Ἀγησίλαος), *Hijeron* (Ἱέρων), *O dohocima* (Περὶ πόρων), *Lakedemonski ustav* (Λα-

κεδαίμωνίων πολιτεία), *Obrana Sokratova* (Ἀπολογία Σωκράτους), *Sokratove uspomenene* (Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους), *Gozba* (Συμπόσιον)

KSENOTMED s Keja (Ξενομήδης), 5. st. pr.n.e. Logograf, pisac povijesti rodnoga otoka koja je poznata po neznatnim ulomcima.

● *Kejska povijest* (Κεῖα) (?)

KTESIJA (Κτησίας), 5-4. st. pr.n.e. Osobni liječnik Artakserksa II, rodom iz Knida. Pisac faktografski nepouzdana povijesti Perzije 23 knjige, zemljopisnog traktata o Egiptu i Crnom moru u 3 knjige, te prve monografske studije o Indiji u grčkoj književnosti.

● *Perzijska povijest* (Περσικά), *Put /Plovidba/ unaokolo* (Περίοδος ili Περίπλους), *Indijska povijest* (Ἰνδικά)

KTESIKLO (Κτησικλῆς), nepoznato vrijeme. Grčki povjesničar, poznat po jednom Atenejevu navodu. Možda identičan sa Ste-siklidom (v.).

○ *Popis arhonata i pobjednika na Olimpijskim igrama* (Ἀρχόντων καὶ Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφὴ), *Kronika* (Χρονικά) (?)

KURCIJE RUF, Kvint (Quintus Curtius Rufus), 1. st. n.e. (?). Autor jedine latinske povijesti o Aleksandru, koja je prvobitno obasizala 10 knjiga. Prve su dvije izgubljene; manjkavo su očuvane 5,6. i 10. knjiga. Neujednačene historiografske vrijednosti, ali stilski atraktivno i zanimljivo u detalju, djelo je bilo omiljeno u kasnoj antici i srednjovjekovlju.

● *Povijest Aleksandra Velikog Makedonskog* (Historia Alexandri Magni Macedonis)

L

LEANDRIJE (ili **Leandar**) (Λεάνδριος ili Λέανδρος), 3. st. pr.n.e. (?). Pisac izgubljene povijesti grada Mileta. Možda identičan s Meandrijem (v.).

○ *Povijest Mileta* (Μιλησιακά)

LEONT iz Bizantija (Λέων), 4. st. pr.n.e.

Aristotelov učenik, autor djela o Svetom ratu te o makednoskim kraljevima Filipu i Aleksandru Velikom.

○ *Povijest Aleksandrova vremena* (Τὰ κατ' Ἀλέξανδρον), djelo nepoznata naslova

LICINIJE MACER, Gaj (Gaius Licinius Macer), 1. st. pr.n.e. Pisac djela o rimskoj povijesti u 16 knjiga kojim su se koristili Livije (v.) i Dionizije iz Halikarnasa (v.). Očuvani su neznatni fragmenti.

● *Anali* (Annales)

LIK iz Regija (Λύκος), oko 300. pr.n.e. Grčki povjesničar, adoptivni otac pjesnika Likofrona. Poznat po dvama povijesnim djelima u kojima se obilato upuštao u prikazivanje etnografskih kurioziteti.

○ *O Siciliji* (Περὶ Συκελίας), *Povijest Libije* (Ἱστορία Λιβύης)

LISIMAH (Λυσίμαχος), 200. pr.n.e. (?). Atenski gramatičar i mitograf. Autor djela o različitim sudbinama grčkih povratnika iz trojanskog rata (u 3 knjige), djela o lokalnim tebanskim čudesima (u 13 knjiga), rasprave o plagijatima povjesničara Efora (v.). Vjerojatno je i autor jedne povijesti Egipta, koja je svojim antisemitizmom izazvala reakciju Josipa Flavija (v.).

○ *Povraci* (Νόστοι), *Tebanska čudesa* (Θηβαϊκὰ παράδοξα), *O Eforovoj krađi* (Περὶ τῆς Ἐφόρου κλοπῆς), *Egipatska povijest* (Αἰγυπτιακά) (?)

LIVIJE, Tit (Titus Livius), 59. pr.n.e. - 17. n.e. Rimski povjesničar, rodom iz Patavija (Padove). Prema vijestima iz antike, u mladosti je pisao filozofijske dijaloge, a spominje se i njegova retorička uputa upravljena sinu. Ništa od tih radova nije sačuvano. Djelo koje ga je proslavilo jest monumentalna povijest Rima, koja obuhvaća golem raspon od legendarnog osnutka grada 753. pr.n.e. do 9. pr.n.e. Povijest, na kojoj je radio 40 godina, obasizala je 142 knjige, u kojima je raspored građe otprilike bio ovakav: 1-5: osnutak Rima i razdoblje početne političke afirmacije, do galskog prepada 389. pr.n.e.; 6-15: obnova rimske moći, do izbijanja pr-

vog punskog rata (264. pr.n.e.); 16-20: prvi punski rat; 21-30: drugi punski rat; 31-45: makednoski i sirijski rat, do bitke kod Pidne. Daljnji raspored građe i detaljnost njezine razrade dade se ilustrirati položajem koji u Livijevu tekstu zauzimaju neka važnija povijesna zbivanja. U 51. knjizi bila je opisana povijest Kartage, politički uspon Tiberija Grakha u 57, ratovi s Kimbrima u 68, početak savezničkog rata u 71, Marijeva smrt u 80, Sulina u 90, Cezarov konzulat u 103, osvajanje Galije u 104-108, građanski rat u 109-116, bitka kod Akcija u 133, Druzova smrt u 142. Kako je u ovom posljednjem događaju teško vidjeti prelomni trenutak rimske povijesti, nerijetko se pomišlja da je pravi, planirani završetak L. djela morala biti Augustova smrt 14.n.e. Od toga golemog djela očuvano je svega 35 knjiga: 1-10. i 21-45. Od 91. knjige očuvan je nešto značajniji fragment na palimpsestu. Ostale su knjige poznate po manjim fragmentima, citatima drugih autora i sažecima, koji su se zbog obima djela morali relativno rano pojaviti. Za sve knjige, osim 136. i 137, postoje kratke naznake sadržaja, tzv. periohe (za prvu knjigu dvije); sadržaj 37-40, 48-55. i 87-88. knjige poznat je i prema tzv. *Epitomi iz Oksirinha*. Sveobuhvatnu ocjenu L.historiografskog dometa teško je izreći jer je izgubljeno gotovo sve što se ticalo njemu bliskih ili suvremenih događaja. Nekritičnost, često svjesna i priznata, u obradi zbivanja u razdoblju kraljeva i rane Republike ne može biti temeljem bilo za kakvu dalekosežnu ocjenu. Poput ostalih rimskih povjesničara, i L. je glavninu razloga za neuspjeh Rima u pojedinim povijesnim razdobljima vidio u moralnoj dekadenciji, pa je neprikriveno zagovarao reafirmiranje etičkih ideala stare Republike.

● *Od osnutka grada* (Ab urbe condita)

○ filozofijski dijalozi, uputa sinu

LUKCEJ, Lucije (Lucius Lucceius), 1. st. pr.n.e. Rimski političar i povjesničar, Ciceronov prijatelj. Započeo je, ali nije dovršio, povijest savezničkog i građanskog rata.

○ povijest savezničkog i građanskog rata

LUKUL, Lucije Licinije (Lucius Licinius Lucullus), 1. st. pr.n.e. Rimski političar, vojskovođa u ratu protiv Mitridata VI, legendaran po svojem bogatstvu. Ljubitelj književnosti, i sam se ogledao u historiografskom poslu te napisao na grčkom povijest savezničkog rata.

○ povijest savezničkog rata

LUTACIJE, Kvint Katul (Quintus Lutatus Catulus), 2/1. st. pr.n.e. Rimski političar, poznat prvenstveno kao govornik. Da bi o vjekovječije svoj udio u ratu protiv Kimbra, za vrijeme kojega je zajedno s Gajem Marijem bio konzul, sastavio je memoarski spis o svojem konzulatu. Historiografskog je karaktera moglo biti još jedno njegovo djelo, no to se ne može sa sigurnošću tvrditi.

○ *O svojem konzulatu (De consulatu suo), Opća povijest (ili Poznate pripovijesti) (Com-munes historiae)*

M

122

MAGNO iz Kare (Μάγνος), 4. st. Grčki povjesničar, pratilac cara Julijana na njegovu pohodu protiv Perzijanaca. Njegovim se dnevnikom s toga pohoda koristio Ivan Malala (v.).

○ monografija o Julijanovu pohodu protiv Perzijanaca

MALALA, Ivan (Ιωάννης Μαλάλας), 5/6. st. Grčki retor i povjesničar iz Antiohije, pisac svjetske kronike u 18 knjiga, koja je započinjala stvaranjem svijeta i sezala do 565. g. Djelo sadržava obilje podataka o povijesti naroda Sredozemlja, uključujući mnoge anegdote i kuriozne detalje. Tekst koji danas posjedujemo pokazuje očigledne tragove kraćenja.

● *Kronika (Χρονογραφία)*

MALH (Μάλαχος), oko 500. g. Grčki povjesničar rodod iz Sirije. Nastavljajući djelo Priska (v.) iz Panija sastavio je bizantsku povijest od 474-480. u 7 knjiga. Djelo je poznato po ekscerptima carigradskog patrijarha Fotija.

● *Bizantska povijest (Βυζαντιακά)*

MANETON (Μανέθων), 3. st. pr.n.e. Egipatski svećenik iz Heliopola. Sastavio je na grčkom povijest svoje domovine u 3 knjige, koja je obuhvaćala događaje od mitskih vremena do 30. dinastije (343. pr.n.e.; dodatak o 31. dinastiji ne potječe od njega). Prema vlastitu tvrđenju, kao izvori služili su mu različiti autentični egipatski dokumenti (tzv. kraljevske liste, kronike važnijih događaja), a i cjelovita povijesna djela.

● *Egipatska povijest (Αιγυπτιακά)*

MARCELIN KOMET (Marcellinus Comes), 6. st. Rimski kroničar ilirskoga podrijetla, Justinijanov tajnik, nastavljač Euzebijeve (Hijeronimove) kronike; obuhvatio je razdoblje od 379. do 534. U djelu se dotiču i svjetovna i crkvena povijest, a značajno mjesto zauzimaju i lokalna carigradska zbivanja.

● *Kronika (Chronica)*

MARIJE iz Aventina (Marius Aventicensis), 6. st. n.e. Biskup u spomenutom gradu (današnji Avenches). Sastavljač kronike na latinskom koja je zamišljena kao nastavak kronike Prospera Akvitanskog i koja je obuhvaćala događaje od 445-481.

● *Kronika (Chronica)*

MARIJE MAKSIM PERPETUO AURELIJAN, Lucije (Lucius Marius Maximus Perpetuus Aurelianus), 2/3. st. n.e. Rimski političar i historičar, sastavljač biografija rimskih careva od Nerve do Elagabala po uzoru na Svetonija. Biografije su izgubljene, ali je materijal iz njih obilno korišten u tzv. *Carskoj povijesti (Historia Augusta, v.)*.

○ životopisi rimskih careva od Nerve do Elagabala

MARSIJA iz Filipâ (Μαρσία), nepoznato vrijeme. Grčki povjesničar; za razliku od Marsije iz Pele (v.) ponekad zvan i Marsija Mlađi. Sastavio je *Makedonsku povijest* (u 6 knjiga ?), a možda i djelo koje se u *Sude* naziva *Mitske zgode*.

○ *Makedonska povijest (Μακεδονικαὶ ἱστορίαι), Mitske zgode (Μυθικά)?*

MARSIJA iz Pele (Μαρσία), 4. st. pr.n.e. Rodak Antigona I Jednookog, grčki povjesničar. Pisac makedonske povijesti u najmanje 10 knjiga i jedne monografije o Aleksandru (u potonjem slučaju nije isključeno da je riječ tek o jednoj cjelini unutar spomenutog opsežnijeg djela).

○ *Makedonska povijest (Μακεδονικά)*

MEANDRIJE iz Mileta (Μαιάνδριος), 3. st. pr.n.e. (?). Pisac lokalne povijesti rodnoga grada; možda identičan s Leandrijem (v.).

○ *Miletska povijest (Μιλησιακά)*

MELANTIJE (Μελάνθιος), oko 350-oko 270. pr.n.e. Sastavljač povijesti Atike ('Ατθίς), vjerojatno u tri knjige. Iz njegova spisa o eleuzinskim misterijama očuvan je fragment u kojemu se spominje proces protiv pjesnika Dijagore koji je bio optužen zbog bezboštva.

● *Povijest Atike ('Ατθίς), O eleuzinskim misterijama (Περὶ τῶν ἐν Ἐλευσῶν μυστηρίων)*

MEMNON (Μέμνων), 1/2. st. Grčki povjesničar rodod iz Herakleje na Pontu. Sastavio je povijest rodnoga grada u 16 knjiga, od kojih je posljednjih osam poznato po ekscerptima carigradskog patrijarha Fotija. Djelo nije bilo lokalna povijest u užem smislu; iako je sudbina Herakleje bila temeljnim predmetom autorova zanimanja, značajan dio djela je posvećen događajima općepovijesne važnosti (osnutak i širenje Rima itd.).

● *O Herakleji (Περὶ Ἡρακλείας)*

MENANDAR (Μένανδρος), oko 200. pr.n.e. Grčki povjesničar rodod iz Efeza, sastavljač povijesnog djela u kojem su zbivanja u grčkom i barbarskom svijetu bila striktno kronološki popisana prema slijedu vladara (vjerojatno feničkih kraljeva, jer Josip Flavije citira M. u vezi s poviješću Tira).

○ *Događaji koji su se među Helenima i barbarima zbili pod svakim pojedinim vladarom (Ἀὶ ἐφ' ἐκάστου τῶν βασιλέων πράξεις αὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν καὶ βαρβάρους γενόμεναι)*

MENEHMO (Μέναιχμος), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, antikvar i biograf, rodod iz Sikiona. Osim rasprave o umjetnicima (prvenstveno glazbenicima) i popisa pobjednika na Pitijiskim igrama, sastavio je i lokalnu povijest rodnoga grada i monografiju o Aleksandru Velikom.

○ *O umjetnicima (Περὶ τεχνιτῶν), Pitijiski popis (Πυθικός), Povijest Sikiona (Σικυωνικά), Povijest Aleksandrova vremena (Τὰ κατ' Ἀλέξανδρον)*

MENEKLO (Μενεκλῆς), nepoznato vrijeme. Sastavljač (ili priređivač) vodiča po Ateni uz kojega se obično još vezuje i Kalikratovo (v.) ime. Možda identičan s M. iz Barke.

○ *O Ateni (Περὶ Ἀθηνῶν)*

MENEKLO (Μενεκλῆς), 2. st. pr.n.e. Povjesničar i antikvar iz Barke, sastavljač libijske povijesti, zbirke glosa i djela kojemu je po naslovu nemoguće odrediti sadržaj (*Zbirka*).
○ *Libijska povijest (Λιβυκαὶ ἱστορίαι), Kultura (Γλωσσόκομον), Zbirka (Συναγωνή)*

123

MENEKRAT (Μενεκράτης), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodod iz Ksanta u Likiji. Napisao je povijest svoje domovine iz koje neznatne fragmente citiraju Dionizije Halikarnašanin (v.) i Antonijs Liberal.

○ *Povijest Likije (Λυκικά)*

MENODOT iz Perinta (Μενόδοτος), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, sastavljač opće grčke povijesti koja je vjerojatno započinjala 217. godinom i bila nastavak Psaonove (v.) ili Filarihove (v.) povijesti.

○ *Rasprave o helenskoj povijesti ('Ελληνικά καὶ πραγματεῖαι)*

MENODOT sa Sama (Μηνόδοτος), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, možda identičan s Menodotom iz Perinta (v.). Pisac djela o znamenitostima rodnoga otoka i o hramu samske Here.

○ *Popis samskih znamenitosti (Τῶν κατὰ τὴν Σάμον ἐνδόξων ἀναγραφῆ), O svetištu samske Here (Κατὰ τὸ ἱερόν τῆς Σαμίας Ἡρας)*

METRODOR (Μητροδώρος), 1. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodom iz Skepse u Miziiji. Autor djela o Tigranu, o povijesti (krnji naslov?), tjelovježbi i - možda - nekog puto-pisa.

○ *O Tigranu* (Τὰ περὶ Τιγράνῃν), *O povijesti* (Περὶ ἱστορίας), *O tjelovježbi* (Περὶ δλεπτικῆς), *Putopis* (Περιήγησις) (?)

MIRON (Μύρων), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodom iz Prijene. Autor povijesti Mesenije u kojoj je veličao njezinu borbu protiv Sparte. Predodžba o tom djelu može se steći po navodima u Diodora Sicilskog (v.) i Pausanije. Možda je identičan s M., autorom pohvale Rodu, koji je spomenut u natpisu Ate-nina hrama u Lindu.

○ *Povijest Mesenije* (Μεσσηνιακά)

MIRSIL (Μύριλλος), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodom iz Metimne. Pisac povijesti rodnoga otoka i jedne zbirke čudnovatih dogodovština.

○ *Povijest Lezba* (Λεσβιακά), *Neobični po-vijesni događaji* (Ἱστορικὰ παράδοξα)

MNESIPTOLEM (Μνησιπτόλεμος), 3/2. st. pr.n.e. Grčki povjesničar na dvoru kralja Antioha III, sastavljač jedne povijesti Sirije.

○ *Povijest* (Ἱστορίαι)

MONUMENTUM ANCYRANUM. v. OK-TAVIJAN

MUNACIJE RUF (Munatius Rufus), 1. st. pr.n.e. Rimski pisac, prijatelj Katona Mlađeg i sastavljač povijesno-biografskog djela o nje-mu.

○ životopis Katona Utičkoga

N

NEANT (Νεάνθης), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodom iz Kizika. Pisac opće grčke povijesti u najmanje šest knjiga, dviju povije-sti rodnoga grada (jedne o legendarnim vre-menima, druge o njegovu povijesnom razdo-blju) i zbirke biografija znamenitih ljudi. Po-vijest pergamskog kralja Atala I, koja mu se

nerijetko pripisuje, potječe najvjerojatnije od mlađeg pisca istoga imena.

○ *Povijest Grčke* (Ἑλληνικά), *Mitska povijest grada* (Τὰ κατὰ πόλιν μυθικά), *Anali Kizika* (Ἔθροι Κυζικηνῶν), *O znamenitim lju-dima* (Περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν)

NIKOLAJ iz Damaska (Νικόλαος), 1. st. pr.n.e. Grčki povjesničar na dvoru Heroda Velikog. Osim dramskih djela, filozofijskih i prirodnoznanstvenih spisa peripatetičke ori-jentacije, autobiografije, te biografije mla-dog Augusta, sastavio je opću povijest u 144 knjige, koja je obuhvaćala golemo razdoblje od mitskih vremena do smrti Heroda Veli-kog (4. pr.n.e.). Raspored građe daje se tek izdaleka naslutiti: prvih sedam knjiga sadržavalo je ranu orijentalnu i grčku povijest, do uspona Perzijskoga Carstva; ratovi s Mit-ridatom bili su obrađivani od 96. do 110. knjige; u knjigama 123. i 124, koje su poz-nate iz 14-17. knjige *Židovskih starina* Josipa Flavija, već se obrađuje razdoblja Heroda Velikog. To golemo djelo, najveća svjetska povijest poslije Efora (v.), pisano je u duhu jonske tradicije racionalističke historiografi-je.

● *Povijest* (Ἱστορίαι)

NIKOMAH, Virije ~ Flavijan (Virius Nicoma-chus Flavianus), 4. st. Rimski političar, e-nergični zagovornik poganske tradicije. Caru Teodoziju posvetio je svoje *Anale*, koji su iz-gubljeni; njima se vjerojatno koristio Amijan Marcellin (v.).

○ *Anali* (Annales)

NIMFID (Νύμφις), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, rodom iz pontske Herakleje. Pisac povijesti rodnoga grada, kojom se vjerojat-no koristio Memnon (v.), i opsežne povijesti Aleksandrova vremena i vremena njegovih nasljednika.

○ *O Herakleji* (Περὶ Ἡρακλείας), *O Alek-sandru, dijadosima i epigonima* (Περὶ Ἀλε-ξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων)

O

OKTAVIJAN, Gaj Julije Cezar ~ August (Gaius Iulius Caesar Octavianus Augustus), 63. pr.n.e. - 14. n.e. Rimski car. Interes za knji-ževnost pokazao je još kao dječak održavši posmrtni govor u čast bake Julije. Slične je govore sastavio i za Agripu i Druza; poto-njemu je sastavio i životopis. Ništa praktički ni-je ostalo ni od njegova memoarskog djela (u 13 knjiga, nesigurna naslova), ni od tragedi-ja, epigrama, govora i pisama. Očuvan je je-dino popis djela koja je učinio u toku živo-ta. Taj politički dokument koji je August vlastoručno sastavio nalazio se u prijepisima diljem Carstva. Dvojica humanista iz habs-burškog poslanstva Sulejmanu Veličanstve-nom, Flamanac Busbecq i Hrvat Antun Vrančić, pronašla su ga uklesana u vanjski zid nekadašnjeg hrama Rome i Augusta u Ankari. Po mjestu pronalaska natpis je nazvan *Spomenikom iz Ankare* (*Monumentum Ancyranum*).

● *Popis djela* (*Index rerum gestarum*)

OKTAVIJE TITINIJE KAPITON, Gnej (Gnaeus Octavius Titinius Capito), 1/2. st. Rimski političar, pjesnik i povjesničar. Pri-jatelj Plinija Mlađeg. Osim stihovanih biogra-fija sastavljao je i povijesna djela. O njihovu karakteru ništa se поблиže ne zna.

○ nepoznato

OLIMPIODOR (Ὀλυμπόδωρος), 5. st. Grčki povjesničar rodom iz Tebe u Egiptu. Au-tor velikog djela o povijesti Zapadnorimskog Carstva u ranom 5. stoljeću (prema Fotiju, u 22 knjige). Djelo je bilo nastavak Eunapijeve (v.) povijesti. Zemljopisne rasprave i zbirke zanimljivosti koje se vezuju uz O. ime vjero-jetno su tek dijelovi toga velikog povijesnog djela.

○ *Povijesne rasprave* (Ἱστορικοὶ λόγοι)

ONASIM (Ὀνάσιμος), 4. st. Grčki povjesni-čar, zacijelo identičan s Onesimom kojega spominje Flavije Vopisko (v.), sastavljačem biografije cara Proba.

○ životopis Probov

ONESIKRIT (Ὀνησίκριτος), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, kinik. Sudjelovao na Ale-ksandrovu pohodu kao tumač, potom kao kapetan u Nearhovoju ekspediciji. Napisao apologetsku biografiju Aleksandrovu koja je pokazivala romaneskne crte (makedonski kralj bio je prikazan kao kinički junak itd.).

○ *Kako je Aleksandar bio odgojen* (Πῶς Ἀλέξανδρος ἤχρηθη)

OPIJE, Gaj (Gaius Oppius), 1. st. pr.n.e. Rimski biograf. Sastavljač životopisa Scipi-ona Afričkog Starijeg, Cezarova životopisa kojim se koristio Plutarh (v.), pamfleta protiv Kasija i Kleopatre. Još se u antici naga-đalo da bi on mogao biti autor *Aleksandrij-skog rata*, jedne od kratkih povijesnih mono-grafija, koje dopunjuju Cezarov *Gradanski rat*.

● *Aleksandrijski rat* (*Bellum Alexandri-num*) (?)

OROZIJE, Pavao (Paulus Orosius), 5. st. Rimski kršćanski povjesničar, vjerojatno iz Bracare (danas Braga u Portugalu). Učenik Augustinov. Na njegov poticaj sastavio je i kršćansku kroniku u 7 knjiga koja obuhvaća razdoblje od stvaranja svijeta do 417. n.e.

● *Povijest protiv pogana* (*Historiae adver-sus paganos*)

P

PALADIJE (Παλλάδιος), 4/5. st. Biskup Helenopola, prethodno redovnik u Egiptu i Palestini. Osim životopisa sv. Ivana Zlatoustog, sastavljena u dijaloškoj formi, napisao je i djelo koje u nizu biografskih skica prikazu-je život pobožnih kršćana, u prvom redu re-dovnika, u Egiptu i Palestini. Prema dvorja-ninu kojemu je posvećeno, djelo se obično naziva *Lausova povijest*. U kulturnopovijes-nom interesu koje je djelo izazvalo svjedoče mnogobrojni prijevodi na orijentalne jezike (npr. sirska, armenska, koptski, arapski itd.).

● *Lausova povijest* (Λαυσιακόν)

PARSKI MRAMOR, 264. pr.n.e. Grčka kro-nika nepoznata autora, uklesana u mramor-

nu stelu na otoku Paru. Prvi dio, koji obuhvaća događaje od 1581/80. pr.n.e. do 355/54. pr.n.e., pronađen je 1627; drugi, s pregledom zbivanja od 336/35. do 299/98, pronađen je 1897. Mimo očekivanja, lokalna parska povijest ne zauzima u tekstu centralno mjesto, već pretežu događaji opće grčke važnosti. Uz političku i vojnu povijest navode se i podaci iz povijesti religije i književnosti.

● *Parski mramor (Marmor Parium)*

PAUSANIJA iz Damaska (Πανσανίας), nepoznato vrijeme. Pisac lokalne povijesti sirijske Antiohije. Možda identičan s P. "Perijegetom", piscem očuvana vodiča po Grčkoj.

○ *Povijest Antiohije (Περὶ Ἀντιοχείας)*

PEANIJE (Παιάνιος), 4. st. Grčki sofist, prevodilac Eutropijeva (v.) kratkog pregleda rimske povijesti na grčki.

● prijevod Eutropijeva *Sažetka*

126

PITERMO (Πύθερμος), 3/2. st.pr.n.e. (?). Grčki povjesničar rodom iz Efeza. Sastavio povijesno djelo u 8 knjiga koje se bavilo helenističkom poviješću. Očuvani su neznatni fragmenti.

● *Povijest (Ἱστορίαι)*

PLINIJE SEKUNDO, Gaj (Stariji) (Gaius Plinius Secundus), 23/24-79. n.e. Rimski političar, prirodoslovac, povjesničar, antikvar. Među njegovim mnogobrojnim djelima na visokoj su cijeni bila i dva historiografska: golema monografija o rimsko-germanskim ratovima (u 20 knjiga), te prikaz suvremene povijesti koji se nadovezivao na djelo Aufidija Basa (v.); u 31 knjizi. Očuvani su samo fragmenti.

● */Povijest/ od svršetka Aufidija Basa (A fine Aufidi Bassi), Ratovi protiv Germanije (Bella Germaniae)*

PLUTARH (Πλούταρχος), oko 50-oko g. Grčki filozof i biograf, rodom iz Heroneje. U njegovoj golemoj produkciji književno-povijesno najutjecajnije zaciele su bile bio-

grafije, u kojima su u parovima bili supostavljeni po jedan ugledni Grk i Rimljanin. Od prvobitna 23 para jedan je izgubljen (Epaminonda - Scipio). Sačuvani su slijedeći parovi: Tezej-Romul, Likurg-Numa, Solon-Publikola, Temistoklo-Kamil, Periklo-Fabije Maksim, Alkibijad-Koriolan, Timoleont-Emilije Paulo, Pelopida-Marcel, Aristid-Katon Stariji, Filopemen-Flaminin, Pir-Gaj Marije, Lisandar-Sula, Kimon-Lukul, Niki-ja-Kras, Sertorije-Eumen, Agesilaj-Pompej, Aleksandar Veliki-Julije Cezar, Fokion-Katon Mlađi, Agis i Kleomen-Tiberije i Gaj Grakho, Demosten-Ciceron, Demetrije-Antonije, Dion-Brut. Od biografija rimskih careva između Augusta i Vitelija očuvane su Galbina i Otonova, a od biografija filozofa, pjesnika, državnika i kraljeva očuvane su samo biografije vođe ahejskog saveza Arata iz Sikiona i perzijskog kralja Arteksersa II.

● *Usporedni životopisi (Βίαι παράλληλοι)*

POLIBIJE (Πολύβιος), oko 200-120. pr.n.e. Grčki povjesničar, rodom iz Megalopola u Arkadiji. Dospio je u Rim kao jedan od 1000 talaca Ahejskog saveza, pratio Scipiona Mlađeg u trećem punskom ratu i -možda- u ratu protiv Numancije. O ovom posljednjem događaju napisao je i posebno povijesno djelo koje je izgubljeno. Temeljno mu je djelo velika opća povijest u 40 knjiga, koja je obuhvaćala razdoblje od 220-144. pr.n.e. U cijelosti je očuvano samo prvih pet knjiga; od ostalih knjiga postoje samo fragmenti, nešto izdašniji za prvih šesnaest i osamnaestu knjigu. Raspored građe bio je ovakav: prve dvije knjige predstavljaju pregled razdoblja od 264. do 220. pr.n.e.; u knjigama 3-5. obrađuje se razdoblje koje prethodi bitki kod Kane; 6. donosi teorijski ekskurz o državnoj organizaciji; od 7. do 15. knjige bio je obrađen nastavak drugoga punskoga rata; od 16. do 29. makedonski i sirijski ratovi, do bitke kod Pidne; od 30. do 39. zbivanja od bitke kod Pidne do 144. pr.n.e.; 40. knjiga bila je kazalo. Osnovna je tendencija djela bio prikaz prerastanja Rima u svjetsku silu. Iako bez osobite stilske privlačnosti, P. je *Povijest* još u' antici bila na visokoj cijeni

zbog svoje dokumentarne pouzdanosti.

● *Povijest (Ἱστορία)*

POLIKLIT (Πολύκλειτος), 4. st. pr.n.e. Grčki povjesničar rodom iz Larise. Suvremenik, vjerojatno i pratilac Aleksandra Makedonskog na njegovu istočnom pohodu. Napisao je povijest Aleksandrova vremena u 8 knjiga, od koje su je sačuvali samo neznatni fragmenti.

● *Povijest (Ἱστορία)*

POMPEJ PLANTA (Pompeius Planta), 1. st. Rimski političar i povjesničar, sudionik građanskog rata 69. g., o kojem je sastavio monografiju.

○ monografija o građanskom ratu

POMPEJ TROG (Pompeius Trogus), 1. st. pr.n.e./1. st. Rimski povjesničar, podrijetlom Gal. Sastavljač prve opće povijesti na latinskom u 44 knjige. Naslov *Filipova povijest* potječe od opširnog opisa povijesti makedonske države. Prvih je 6 knjiga bilo posvećeno povijesti velikih istočnih carstava; od 7. do 42. knjige bila je obrađena povijest naroda istočnoga Sredozemlja i Parta. Rimski povijest od razdoblja kraljeva do Augustova osvajanja Hispanije obuhvaćala je posljednje dvije knjige. Osim po fragmentima, djelo je -baremu sa sadržajne strane- poznato i po Justinovoj (v.) epitomi.

● *Filipova povijest (Historiae Philippicae)*

POMPONIJE ATIK, Tit (Titus Pomponius Atticus), 109-32. pr.n.e. Rimski vitez, ljubitelj književnosti, ugledni izdavač. Zanimao se za historiografski rad, pa je tako sastavio metrička objašnjenja uz zbirku slika znamenitih osoba, genealoške monografije o nekim uglednim obiteljima, monografiju o Ciceronovu konzulatu (na grčkom), te kronološki prikaz svjetske i rimske povijesti u jednoj knjizi. Sva su spomenuta djela izgubljena. ○ *Godišnjak (Annalis)*, biografska objašnjenja uz zbirku slika, genealoške monografije, monografija o Ciceronovu konzulatu

POSIDONIJE iz Olbiopola (Ποσειδώνιος), 2. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, autor *Atič-*

ke povijesti u 4 knjige, *Libijske povijesti* u 11 knjiga, monografije o makedonskom kralju Perzeju (179-168), te djela o krajevima uz Dnjestar. Gotovo ništa od toga nije očuvano.

○ *Atička povijest (Ἀττικά Ἱστορία)*, *Libijska povijest (Λιβυκά)*, monografija o Perzeju, spis o krajevima uz Dnjestar

POSTUMIJE, Aulo Albin (Aulus Postumius Albinus), 2. st. pr.n.e. rimski političar i povjesničar, poznat po svojim helenofilskim osjećajima. Sastavio na grčkom rimsku povijest od najranijih vremena; sačuvani su samo neznatni fragmenti.

● *anali /na grčkom/*

POTAMON (Ποτάμων), 1. st. pr.n.e./1. st. Grčki retor i povjesničar rodom iz Mitilene. Osim teorijskog retoričkog spisa o idealnom govorniku (Περὶ τοῦ τελείου ῥήτορος), poznata su i dva njegova povijesna djela: lokalna povijest Sama i monografija o Aleksandru Velikom.

○ *Samski anali (Σάμιοι ὧροι)*, monografija o Aleksandru Velikom

PRAKSAGORA iz Atene (Πραξαγόρας), 4. st. Grčki historičar, napisao je pohvalu Konstantina I u dvije knjige. Također je sastavio po dvije knjige o atenskim kraljevima i o Aleksandru Velikom.

● *Povijest Konstantina Velikog (Κατὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον Ἱστορία)*

○ *O atenskim kraljevima (Περὶ τῶν Ἀθηναίων βασιλευσάντων)*, *O Aleksandru, kralju Makedonaca (Εἰς τὸν τῶν Μακεδόνων βασιλέα Ἀλέξανδρον)*

PRISKO (Πρίσκος), 5. st. Grčki sofist i historičar. 449. boravio je kao poslanik kod Atile. Osim pisama i deklamacija napisao je suvremenu povijest u 8 knjiga, koje je obuhvaćala razdoblje od 433-471. g. i čiji je vjerojatan naslov bio *Bizantska povijest*. Sačuvani fragmenti najvažniji su izvor za povijest Huna.

● *Bizantska povijest (Ἱστορία Βυζαντιακή)*

○ *Retoričke vježbe (Μελέται ῥητορικαί)*; pisma

127

PROCILIJE (Procilius), 1. st. pr.n.e. Rimski povjesničar čija dva citata navode Varon i Plinije Stariji.

❶ fragmenti historiografskog djela

PROKOPIJE iz Cezareje (Προκόπιος), između 490. i 507. do oko 562. Grčki historičar iz vremena cara Justinijana. Bio je suradnik i pratilac Justinijanova vojskovođe Belizara na njegovim ratnim pohodima. Sačuvana su njegova tri djela koja svojom snagom i slikovitošću stoje uz bok Herodotu i Tukididu. U *Povijesti ratova* opisuje P. Justinijanove borbe s Perzijancima, Gotima i Vandalima, a spominje između ostalog i prve provala Slavena na Balkan. U *Tajnoj povijesti*, izdanoj tek nakon njegove smrti, oštro napada despotizam i raskalašenost Justinijanova dvora. O carevu graditeljskom radu govori djelo *O građevinama*.

● *Povijest ratova* (Ἐπὲρ τῶν πολέμων λόγος), *Tajna povijest* (Ἀνέκδοτα), *O građevinama* (Περὶ κτισμάτων)

128

PSAON (Ψάων), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, napisao je svjetsku povijest u 30 knjiga koja obuhvaća vrijeme od 297. do 220. pr.n.e.

○ izgubljeno historiografsko djelo

PTOLEMEJ I (Πτολεμαῖος), oko 366-285. pr.n.e. Aleksandrov vojskovođa, osnivač dinastije Ptolemejevića i vladar Egipta od 323-285. pr.n.e. Osnovao je muzej i biblioteku u Aleksandriji. U povijesnom spisu, od kojega su se sačuvali samo fragmenti, opisao je vojno i političko djelovanje Aleksandra Velikog.

❶ fragmenti povijesnog djela

PTOLEMEJ VIII (Πτολεμαῖος), 2. st. pr.n.e. Egipatski kralj, napisao je memoare u 24 knjige.

❶ *Uspomene* (Ἐπισημείωματα)

R

RUFIN, Tiranije (Tyrannius Rufinus), oko 345-410. Grčki pisac i monah u Egiptu i Pa-

lestini. Priredio je na latinskom djela grčkih crkvenih pisaca (Origena, Grgura Nazijanskog, Euzebija i dr.). U *Obrani oštro polemizira s Hijeronimom*. Njegova *Crkvena povijest* značajna je za historiju naših krajeva.

● *Obrana ili napad na Hijeronima u dvije knjige* (*Apologia, seu invectivarum in Hieronymum libri duo*), *Crkvena povijest* (*Historia ecclesiastica*); prijevodi na latinski grčkih crkvenih pisaca

RUTILIJE, Publije~Ruf (Publius Rutilius Rufus), 2/1. st. pr.n.e. Rimski političar i autor jedne rimske povijesti na grčkom jeziku, te jednog memoarskog spisa.

❶ *Povijest* (Ἱστορίαι), *O svom životu* (*De vita sua*)

S

SALUSTIJE, Gaj~Krispo (Gaius Sallustius Crispus), 86-35. pr.n.e. Rimski historičar i političar, pristaša Cezarova čiju politiku brani u dva pisma Cezaru. Povukavši se potkraj života iz političkog djelovanja dao se na pisanje historije. Sastavio je dvije monografije: *O Katilininoj uroti* i *Rat s Jugurtom*. Piše sažeto, ali živo, s finom karakterizacijom likova. U jeziku se rado služi arhaizmima. Svojim je stilom osobito utjecao na Tacita. Od opsežne *Povijesti*, koja je obrađivala razdoblje od 78-67. pr.n.e. i nastavljala se na Sizeninu, sačuvana su samo četiri govora, dva pisma i niz fragmenata. Pripisuje mu se i jedan napad na Cicerona.

● *Pisma starom Cezaru o državi* (*Epistulae ad Caesarem senem de republica*), *O Katilininoj uroti* (*De Catilinae coniuratione*), *Rat s Jugurtom* (*Bellum Iugurthinum*), *Napad na Cicerona* (*Invectiva ad Ciceronem*)

❶ *Povijest* (*Historiae*)

SATIR iz Kalatide (Σάτυρος), 3. st. pr.n.e. Grčki autor opsežne biografije koja je sadržavala životopise kraljeva, tragičara, govornika i filozofa, prožete mnogobrojnim anegdota.

❶ *Životopisi* (Βίαι)

SCIPION, Publije Kornelije~Afrički Stariji (Publius Cornelius Scipio Africanus Maior), oko 235-183. pr.n.e. Rimski vojskovođa i konzul, pobjednik nad Hanibalom kod Zame 202. pr.n.e. Polibije donosi na grčkom njegovu pismo kralju Filipu.

● *Pismo kralju Filipu* (*Epistula ad Philippum regem*)

SCIPION, Publije Kornelije (Publius Cornelius Scipio), 2. st. pr.n.e. Sin Scipiona Starijeg, napisao je na grčkom jedno povijesno djelo nepoznata sadržaja.

❶ fragmenti historiografskog djela

SEM (Σῆμος), 3. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, rodom s Dela. Autor je nekoliko perijegeza do kojih su sačuvani samo fragmenti.

❶ *Delska povijest* (Δηλιακά), *O peanima* (Περὶ Παίδων)

○ *Putovanja* (Περίοδοι), *O Paru* (Περὶ Πάρου), *O Pergamu* (Περὶ Περγάμου)

SEMPRONIJE AZELION (Sempronius Aesellio), 2/1. st. pr.n.e. Začetnik rimske historiografije, napisao je povijest svog vremena do 91. pr.n.e., vjerojatno u 14 knjiga.

❶ *Povijest* (*Historiae*)

SEREN SAMONIK (Serenus Sammonicus), 2/3. st. Rimski učenjak, bavio se osobito proučavanjem starina. Od mnogobrojnih spisa poznat je samo naslov jednog djela kojim se poslužio Makrobije.

○ *Knjige tajnovitih stvari* (*Rerum reconditarum libri*)

SERVILIJAN, Kvint Fabije Maksim (Quintus Fabius Maximus Servilianus), 2. st. pr.n.e. Rimski političar i autor *Godišnjaka* i *O svećeničkom pravu*.

❶ *Godišnjaci* (*Annales*), *O svećeničkom pravu* (*De iure pontifico*)

SERVILIJE, Marko~Nonijan (Marcus Servilius Nonianus), 1. st. Rimski govornik i historičar kojeg spominje Tacit kao autora jedne rimske povijesti.

○ nepoznato

SILEN (Σιληνός), 3/2. st. pr.n.e. Grčki povjesničar, autor *Sicilske povijesti* u 4 knjige i jedne povijesti o Hanibalom.

❶ *Sicilska povijest* (Σικελικά), *Hanibalova povijest* (Περὶ Ἀννίβαν ἱστορίαι)

SIMAH, Kvint Aurelije Memije (Quintus Aurelius Memmius Symmachus), 5. st. Rimski političar i historičar, izvanredan poznavalac rimske krleževnosti. Između ostalog priredio je revidirano izdanje Ciceronova *Scipionova sna*. Od njegove rimske povijesti napisane u 7 knjiga sačuvan je jedan podulji fragment.

❶ fragment historiografskog djela

SIMONID s Keja (Σιμωνίδης), 5. st. pr.n.e. Grčki historičar, autor tri knjige *Pronalazaka* i tri knjige *Rodoslovlja* u kojima obrađuje mitske priče.

❶ *Pronalasci* (Εὐρήματα), *Rodoslovlja* (Γενεαλογία)

SIZENA, Lucije Kornelije (Lucius Cornelius Sisena), 2/1. st. pr.n.e. Rimski političar i povjesničar. Njegova *Povijest*, napisana u 12 ili 23 knjige, nastavljala se na Sempronijevu (v.) i opisivala je građanski rat između Marija i Sule. Preveo je na latinski Aristidove *Miletske priče*.

❶ *Povijest* (*Historiae*)

SKRIBONIJE Libon (Scribonius Libo), 1. st. pr.n.e. Rimski historičar, autor jedne knjige *Godišnjaka*.

❶ *Godišnjak* (*Liber annalis*)

SOFENET (Σοφάωτος), oko 400. pr.n.e. Sudjelovao je zajedno s Ksenofontom u Kirovoj ekspediciji. Autor je također jedne *Kirove Anabaze*.

❶ *Kirova Anabaza* (Κύρου Ἀνάβασις)

SOKRAT iz Konstantinopola (Σωκράτης), 5. st. Autor jedne crkvene povijesti u 7 knjiga koja je opisivala vrijeme od 305-439. g.

● crkvena povijest

SOKRAT s Roda (Σωκράτης), 1. st. pr.n.e. Grčki historičar, napisao je povijest građan-

129

skog rata. U podužem sačuvanom fragmen-
tu slika susret Antonija i Kleopatre u Kiliki-
ji.

● *Građanski rat* (Ἐμφύλιος πόλεμος)

SOSIBIJE (Σωσίβιος), oko 300. pr.n.e. Spa-
rtanski gramatičar i autor djela o spartan-
skim starinama, jedne kronografije i jednog
komentara uz Alkmana.

● *O žrtvovanjima u Lakedemonu* (Περὶ ἐν
Λακεδαίμονι θυσίων), *O običajima* (Περὶ
ἑθῶν), *O Alkmanu* (Περὶ Ἀλκμάνος), *Lje-
topisi* (Χρόνων ἀναγραφή)

SOSIKRAT (Σωσικράτης), 2. st. pr.n.e. Grčki
historičar, autor kretske povijesti i je-
dne povijesti filozofije u kojoj su filozofi o-
pisani kronološkim redom po principu uči-
telj-učenik.

● *Povijest Krete* (Κρητικά), *Redoslijed fi-
lozofa* (Φιλοσόφων διαδοχή)

SOSIL (Σωσύλος), 3/2. st. pr.n.e. Grčki hi-
storičar iz Sparte. Kao Hanibalov pratilac
opisao je njegov ratni pohod u 7 knjiga.

● *Hanibalova ratna djela* (Περὶ Ἀννίβου
πράξεων)

SOZOMEN (Σωζομενός), 5. st. Grčki histo-
ričar, autor dviju crkvenih povijesti od kojih
je ona koja govori o događajima do 323. g.
izgubljena. Sačuvani spis obrađuje godine
324-439. g.

● crkvena povijest

STAFIL (Στάφυλος) 3. st. pr.n.e. Grčki au-
tor povijesno-geografskih djela o Tesaliji i
Ateni, te o još nekim grčkim plemenima.

● *Tesalska povijest* (Θεσσαλικά), *O Ateni*
(Περὶ Ἀθηνῶν), *O Eoljanima* (Περὶ Αἰολέ-
ων), *O Arkađanima* (Περὶ Ἀρκάδων)

STESIKLID (Στησικλείδης), nepoznato vri-
jeme. Grčki historičar, autor *Popisa arhona-
ta i olimpijskih pobjednika*. Možda identi-
čan s Ktesiklom (v.).

● *Popis arhonaata i olimpijskih pobjednika*
(Ἀρχόντων καὶ ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφή)

STRABON (Στράβων), 63. pr.n.e. – 19. n.e.
Znameniti grčki geograf i historičar, rodom
iz Amasije. Između ostalog napisao je povi-
jesno djelo u 47 knjiga koje se nastavljalo na
Polibija (v.).

● *Povijesni zapisi* (Ἱστορικά ὑπομνήματα)

SULA, Lucije Kornelije (Lucius Cornelius
Sulla), 138-78. pr.n.e. Rimski konzul i dik-
tator. Njegovom autobiografijom koristili
su se između ostalih Salustije i Plutarh.

● *Zapisi o djelima* (Commentarii rerum ge-
starum)

SULPICIJE, Gaj~Galba (Gaius Sulpicius
Galba), 1. st. pr.n.e. Rimski političar, djed
cara Galbe. Prema Svetonijevu navodu autor
je jedne opširne povijesti.

● fragmenti historiografskog djela

SULPICIJE Bliton (Sulpicius Blitho), 1. st.
pr.n.e. Rimski povjesničar kojeg Kornelije
Nepot citira u vezi s datumom Hanibalove
smrti.

○ nepoznato

SULPICIJE Sever (Sulpicius Severus), 4. st.
Crkveni pisac, osim spisa hagiografskog kara-
ktera autor je kronike u kojoj opisuje raz-
doblje od biblijskih vremena do suvremenih
događaja. Važan je izvor za svoje doba.

● *Martinov život* (Vita Martini), *Pisma* (Epi-
stulae), *Kronika* (Chronica)

SVETONIJE, Gaj~Paulin (Gaius Suetonius
Paulinus), 1. st. Rimski političar, sastavio je
izvještaj o svojoj ekspediciji na gorje Atlas.

○ nepoznato

SVETONIJE, Gaj~Trankvil (Gaius Suetoni-
us Tranquillus), oko 70–oko 140. Rimski bi-
ograf i tajnik cara Hadrijana. Od dvije velike
biografske zbirke gotovo su u potpunosti sa-
čuvani *Životi careva* u 8 knjiga, koji sadr-
žavaju biografije rimskih careva od Cezara do
Domicijana. Zbornik *Znameniti muževi* sa-
državao je životopise istaknutih rimskih pje-
snika, govornika, povjesničara, filozofa, gra-
matičara i retora. Sačuvan je dio odjeljka o

gramatičarima i retorima i biografije Teren-
cija, Vergilija, Horacija, Perzija i Lukana.
Ove zbirke katkada nose posebne naslove
Gramatičari i retori i *Pjesnici*. Osim spome-
nutog, kod *Sude* se navode naslovi još neko-
liko djela pretežno kulturnopovijesnog sadr-
žaja. Osobito je utjecao na srednjovjekovne
biografe.

● *Životi careva* (De vita Caesarum)

● *Znameniti muževi* (De viris illustribus)

T

TACIT, Kornelije (Cornelius Tacitus), oko
55–oko 120. Najveći rimski historičar, u
mladosti se bavio govorništvom, a 97. g. bio
je i konzul. U *Razgovoru o govornicima* ras-
pravlja o propadanju govorništvu. Dvije mo-
nografije *Agrikola* i *Germanija* donose prika-
ze njegova tasta i vojskovođe Julija Agrikole,
te geografsko-povijesni opis Germanije. Na-
kon toga stvara svoja dva glavna djela. U *Po-
vijesti* prikazuje suvremene događaje od Gal-
be do Domicijana. Od 14 knjiga sačuvane su
se prve četiri i početak pete. *Godišnjaci*, na-
pisani u 16 knjiga (sačuvane su: 1-6. i 11-16,
od toga 5,6. i 16. nepotpuno), obrađuju raz-
doblje od Augustove smrti do smrti Nero-
nove. U povijesnim zbivanjima traži dublje
uzroke, rado crta tragične strane života, a
nenadmašan je u psihološkom oblikovanju
likova. Stvorio je vlastiti stil, pregnantan i
sintaktički osebujan. Izvršio je snažan utje-
caj na kasniju evropsku književnost.

● *Razgovor o govornicima* (Dialogus de o-
ratoribus), *O životu i običajima Julija Agri-
kole* (De vita et moribus Iulii Agricolae), *O
porijeklu, položaju, običajima i narodima
Germanije* (De origine, situ, moribus ac po-
pulis Germaniae)

● *Povijest* (Historiae), *Godišnjaci ili Od
smrti božanskog Augusta* (Annales sive Ab
excessu divi Augusti)

TAL (Θάλλος), nepoznato vrijeme. Grčki
kroničar, autor opće povijesti od trojanskog
rata do 1. st.

● *Povijest* (Ἱστορία)

TANUZIJE Gemin (Tanusius Geminus), 1.
st. pr.n.e. Rimski historičar, autor jednog
povijesnog djela koje citiraju Svetonije i Plu-
tarh.

● *Godišnjaci* ili *Povijest* (Annales ili *Histo-
riae*)

TEMISTOGEN (Θεμιστογένης), "Sin prav-
de", pseudonim Ksenofontov (v.) pod kojim
je izdao svoju *Anabazu*. *Suda* T. smatra pra-
vim historičarem i pripisuje mu jednu lokal-
nu povijest.

● *Kirova Anabaza* (Κύρου Ἀνάβασις)

○ *O svojoj domovini* (Περὶ τῆς ἑαυτοῦ πα-
τρίδος)

TEOFAN (Θεοφάνης), 1. st. pr.n.e. Grčki
historičar iz Mitilene. Pompejev prijatelj i
pratilac u ratu protiv Mitridata, o čemu je
napisao jedno djelo. Služio je kao izvor in-
formacija o istoku za kasnije historičare.

● *Pompejeva djela* (Τὰ περὶ Πομπηίου)

TEOPOMP s Hija (Θεόπομπος), oko 375-
306. pr.n.e. Grčki historičar bogata opusa
koji se u 12 knjiga svoje *Helenske povijesti*
nastavljao na Tukidida i opisivao razdoblje
od 410. pr.n.e. do bitke kod Knida 394. pr.
n.e. Događaje od bitke kod Mantineje 362.
pr.n.e. do Filipove smrti 336. pr.n.e. sadr-
žavala je *Povijest Filipovih djela* u 58 knjiga.
T. istražuje uzroke zbivanja, a svojom psiho-
loškom analizom likova prethodi Tacitu. U
mladosti se bavio i govorništvom.

○ *Helenska povijest* (Ἑλληνικαὶ ἱστορίαι),
Povijest Filipovih djela (Φιλιππικαὶ ἱστο-
ρίαι), *Izvadak iz Herodota* (Ἐπιτομὴ τῶν
Ἡροδότου), *Napad na Platonovu školu* (Κα-
ταδρομὴ τῆς Πλάτωνος διατριβῆς), *O pred-
metima otetim iz Delfa* (Περὶ τῶν συληθέν-
των ἐκ Δελφῶν χρημάτων), *Savjetodavni
govor za Aleksandra* (Συμβουλευτικὸς πρὸς
Ἀλέξανδρον), *Čuda* (Θαυμασία), *O aten-
skim demagovima* (Τὰ περὶ τῶν Ἀθηναίων
δημαγωγῶν)

● *Za Euagoru* (Πρὸς Εὐαγόραν), *Svetaen-
ski govor* (Παναθηναϊκός), *Hijska pisma*
(Ἐπιστολαὶ Χίται), *O robožnosti* (Περὶ εὐσε-
βείας), *Pohvala Filipa* (Ἐγκώμιον Φιλίπ-
που)

που), *Pohvala Aleksandra* (Ἀλεξάνδρου ἐγκώμιον), *Prijevor Aleksandra* (Ἀλεξάνδρου ψόγος)

TEUKRO iz Kizika (Τεύκρος), 1. st. pr.n.e. Grčki historičar, autor većeg broja povijesnih djela.

○ *O zlatonosnoj zemlji* (Περὶ χρυσοφόρου γῆς), *O Bizantu* (Περὶ τοῦ Βυζαντίου), *Mitridatova djela* (Μιθριδατικῶν πράξεων βιβλία ε), *O Tiru* (Περὶ Τύρου), *Arapaska povijest* (Ἀραβικῶν), *Judejska povijest* (Ἰουδαϊκὴ ιστορία), *Vježbanje mladića u Kiziku* (Ἐφήβων τῶν ἐν Κυζίκῳ ἄσκησις)

TICIJE PROB, Gaj (Gaius Titius Probus), 5. st. Rimski autor jedne epitome koja se kao 10. knjiga pod posebnim naslovom *O vlastitim imenima* (*De praenominibus*) krivo davala epitomama Julija Parisa. Pravi joj je naslov *Izvadak iz raznih povijesnih događaja i primjera Rimljana*.

● *Izvadak iz raznih povijesnih događaja i primjera Rimljana* (*Epitoma historiarum diversarum exemplarumque Romanorum*)

TIMAGEN (Τιμαγένης), Augustovo vrijeme. Grčki historičar, neko vrijeme retor u Rimu. Glavno mu je djelo *Kraljevi* koje obuhvaća razdoblje od najstarijih vremena do Cezara.

● *Kraljevi* (Περὶ βασιλέων)

TIMEJ iz Tauromenija (Τίμαιος), oko 345-250. pr.n.e. Grčki historičar, autor povijesti Italije i Sicilije od najstarijih vremena do 264. pr.n.e. On je prvi počeo datirati vrijeme po olimpijadama i za tu svrhu sačinio popis olimpijskih pobjednika. Naslov njegove povijesti tradicija bilježi u nekoliko varijanti.

● *Povijest* (*Povijest Sicilije, Povijest Italije*) (Ἱστορίαι Συκελικὰ, Ἱταλικὰ), *Olimpijski pobjednici* (Ὀλυμπιονίκαι)

TIMONID (Τιμωνίδης), 4. st. pr.n.e. Grčki historičar iz Leukade i član Platonove Akademije. Napisao je povijest Sicilije i biografiju Dionisa iz Sirakuze.

○ nepoznato

TRAJAN, Marko Ulpije (Marcus Ulpius Traianus), 98-117. Rimski car, opisao je svoje ratovanje s Dačanima (101-109.). U korpusu Plinijevih *Pisama* navode se mnoga Trajanova, kao odgovor na Plinijeva pisma iz Bitinije.

● *Pisma Pliniju* (*Epistulae*)

TREBELIJE POLION (Trebellius Pollio), 4. st. Navodni autor biografskog djela o rimskim carevima od Filipa Arapina do Klaudija Gotskog, sačuvanog u zborniku *Historia Augusta* (v.).

● spomenuto biografsko djelo u *Historia Augusta*

TUDITAN, Gaj Sempronije (Gaius Sempromius Tuditanus), 2. st. pr.n.e. Rimski političar i historičar, autor jednog povijesnog spisa i djela o državnim službama u 13 knjiga.

● *Godišnjaci* (*Annales*), *Magistrati* (*Magistratus*)

TUKIDID (Θουκυδίδης), oko 460-oko 396. pr.n.e. Uz Herodota najveći grčki historičar, rodом iz Atene. I sam je kao vojskovođa sudjelovao u početku peloponeskog rata, ali je zbog neuspjeha bio prognan iz Atene, kamo se vratio tek nakon svršetka rata. Napisao je povijest peloponeskog rata u 8 knjiga, ali djelo nije završeno jer opisuje događaje do 411. pr.n.e. Svojim pragmatičnim pristupom izlaganju povijesnih događaja i napuštanjem mitologije T. je pravi osnivač historijske kritike. Zbivanja objašnjava ljudskim postupcima, a likove osvjetljuje brojnim govorima. Periklov govor, siciliska ekspedicija i kuga u Ateni donijeti su velikom dramskom snagom. Pisac osobita stila, pregnantna izraza, često teško razumljive sintakse naročito je utjecao na Salustija i Tacita.

● *Spis o ratu Peloponežana i Atenjana* (Ἐπιγραφή περὶ τοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων)

U

USTAV ATENSKI (Ἀθηναίων πολιτεία), spis nepoznatog autora s početka pelopone-

skog rata koji predstavlja najstarije antičko pravno djelo i ujedno je prva državnopravna rasprava te vrste u evropskoj literaturi. Autor kritički prikazuje atensku demokraciju, njenu unutrašnju i vanjsku politiku, Periklov rad itd. što ukazuje da je vjerojatno pripadao oligarhijskim krugovima. Spis je rano uvršten u Ksenofontov korpus kao pandan njegovu *Lakedemonskom ustavu*.

● *Ustav atenski* (Ἀθηναίων πολιτεία)

V

VALERIJE ANCIJAT (Valerius Antias), 1. st. pr.n.e. Jedan od mlađih analista, napisao je *Godišnjake* u 75 knjiga u kojima opširno opisuje rimsku povijest od osnutka Rima do Sulina vremena. Bio je jedan od izvora Liviju.

● *Godišnjaci* (*Annales*)

VALERIJE MAKSIM (Valerius Maximus), 1. st. Rimski pisac, autor zbirke raznovrsnih povijesnih anegdota i kurioziteta posvećene caru Tiberiju. Djelo je zanimljivo zbog obilja građe, premda je dosta nekritično.

● *Devet knjiga uspomena o djelima i izrekama* (*Factorum et dictorum memorabilium libri IX*)

VARON, Marko Terencije Reatin (Marcus Terentius Varro Reatinus), 116-27. pr.n.e. Rimski učenjak i pisac, autor 75 djela u više od 600 knjiga s područja znanosti i književnosti. Između ostalog napisao je antikvarno-povijesno djelo u kojem obrađuje rimske povijesne i vjerske starine, prve u 25, a druge u 16 knjiga. Ovamo pripada i nekoliko manjih djela kulturno-povijesno-etnografskog karaktera.

● *Povijesne i vjerske starine* (*Antiquitates rerum humanarum et divinarum*), *O životu rimskog naroda* (*De vita populi Romani*), *Uzroci* (*Aetia*), *O porijeklu rimskog naroda* (*De gente populi Romani*), *O trojanskim obiteljima* (*De familiis Troianis*), *Godišnjaci* (*Annales*), *Knjiga tribusa* (*Tribuum liber*), *Gradske starine* (*Res urbanae*)

VELEJ PATERKUL, Gaj (Gaius Velleius Paterculus), 1. st. Rimski historičar Tiberijeva doba. Napisao je rimsku povijest u 2 knjige, sažet prikaz događaja od pada Troje do svog vremena. Premda često neobjektivan, vrijedan je izvor za doba ranog carstva.

● *Rimski povijest* (*Historia Romana*)

VENONIJE (Vennonius), nepoznato vrijeme. Rimski historičar, ubrojen među mlađe analiste.

● *Godišnjaci* (*Annales*)

VESPAZIJAN, Tit Flavije (Titus Flavius Vespasianus), 9-79. Rimski car, autor zapisa u kojima je opisao judejski rat i vjerojatno svoju vladavinu.

● *Zapisi* (*Hypomnemata*)

VIPSANIJE AGRIPA, Marko (Marcus Vipsanius Agrippa), oko 63-12. pr.n.e. Rimski vojskovođa i političar, jedan od najznamenitijih ljudi Augustova vremena. Između ostalog napisao je komentare uz svoju kartu svijeta.

● *Komentari* (*Commentarii*)

VIPSTAN Mesala (Vipstanus Messala), 1. st. Rimski govornik i historičar kojeg Tacit citira kao jedan od izvora u svojoj *Povijesti*.

○ nepoznato

VOLTACILIJE, Lucije Pitolaj (Lucius Voltacilius Pitholaus), 1. st. pr.n.e. Rimski biograf i retor, učitelj Pompejev. Svetonije ga spominje kao autora Pompejeve biografije.

○ nepoznato

VOLUMNIJE, Publije (Publius Volumnius), 1. st. pr.n.e. Rimski pisac, Brutov prijatelj, napisao je biografsko djelo o zajedničkim doživljajima i Brutovoj smrti.

○ nepoznato

VULKACIJE Galikan (Vulcacius Gallicanus), 4. st. Rimski historičar i možda identičan s konzulom 317. g. Autor je biografije Avidija Kasija u *Historia Augusta* (v.).

● biografija Avidija Kasija u *Historia Augusta*

ZENOBIJE (Ζηνοβίος), 2. st. Grčki retor, između ostalog preveo je na grčki Salustijevu *Povijest*.

○ nepoznato

ZENON (Ζήνων), nepoznato vrijeme. Grčki historičar, prema Diogenu Laertiju napisao je dva povijesna spisa.

○ *Pirov vojni pohod na Italiju i Siciliju* (Πύρρου στρατεία εις Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν), *Izvadak iz djela Rimljana i Kartažana* (Ἐπιτομή τῶν πεπραγμένων Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων)

ZENON s Roda (Ζήνων), 2. st. pr.n.e. Političar i povijesničar, autor lokalne povijesti otoka Roda od početaka do svoga vremena.

● *Vremenski redoslijed* (Χρονική σύνοταξις)

ZOSIM (Ζώσιμος), 5/6. st. Grčki povjesničar i visoki činovnik pod carem Teodozijem II. Autor je *Nove povijesti* u 6 knjiga, koja je obuhvaćala događaje od prvih rimskih careva do Alarihova zauzeća Rima 410. g. Djelo pripada vrednijim ostvarenjima historiografije toga doba.

● *Nova povijest* (Ἱστορία νέα)

IN MEMORIAM BRATOLJUB KLAIĆ

U Zagrebu je nedavno umro dr Bratoljub Klaić, ličnost širokih interesa, koja je na polju znanosti, osobito jezične, ostvarila djela značajne i trajne vrijednosti.

Rodio se u Bizovcu 1909. godine, bio je učenik zagrebačke Klasične gimnazije, slavistiku je studirao u Zagrebu, Pragu, Warszawi, Krakówu i Poznańu. Radio je kao srednjoškolski profesor, kao profesor na Kazališnoj akademiji u Zagrebu od njena osnutka pa sve do svog odlaska u mirovinu, te kao kazališni lektor u zagrebačkim teatrima.

Nema gotovo iole obrazovanog čitaoca koji nije bar jedanput posegnuo za najpoznatijim i izuzetnim leksikografskim djelom Bratoljuba Klaića, za *Velikim rječnikom stranih riječi*, koji je autor kroz nekoliko izdanja uvijek nadopunjavao i proširivao novim leksičkim jedinicama. Taj nadasve koristan priručnik nemoguće je zaobići bilo dokonom rješavaču križaljki bilo strogom znanstveniku koji se pokolebao u obliku ili akcentu neke strane riječi ili izraza.

Na drugi način i vrijednostima druge vrste rezultirao je spoj klasične naobrazbe i profesionalne vezanosti uz kazalište. Taj je spoj doveo do mnogobrojnih prijevoda s grčkog i latinskog jezika koji su se sukcesivno pojavljivali bilo kao knjige bilo u pojedinim časopisima. Bratoljub Klaić preveo je između ostalog cijelog Eshila, Sofokla, najpoznatije Euripidove tragedije i Vergilijevu *Eneidu*.

Radeći u kazalištu i kao profesor na Kazališnoj akademiji, Bratoljub Klaić morao je osjetiti da pravog teatarskog čina ne može biti na temelju samo teoretskog poznavanja klasičnih tekstova, bez mogućnosti da oni ožive na pozornici. Postojali su dođuše prijevodi Tome Maretića i Kolomana Raca, filološki „vjerni“, ali pisani jezikom od prije pedeset ili stotinu godina. Klaićeva lektorska praksa trebala je tekst koji će suvremenim jezikom ostvariti komunikaciju antike i sadašnjosti. Profesionalna zaokupljenost izgovorenom i slušanom riječi i ljubav prema antičkoj književnosti nagnale su Bratoljuba Klaića da se sam okuša u prijevodima antičkih dramatičara.